

2023

НАЦИОНАЛНА ПРОГРАМА ЗА ДЕЙСТВИЕ ЗА ПРИНОС КЪМ
ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ЦЕЛИТЕ НА СТРАТЕГИЯТА „ОТ ФЕРМАТА ДО
ТРАПЕЗАТА“ ДО 2030 Г.

ПРОЕКТ

СЪДЪРЖАНИЕ

Списък на използваните съкращения	2
Списък на термините	5
Списък на фигурите	7
Списък на таблиците	8
Въведение	9
I. Методологичен подход	10
1. Цел	10
2. Правна рамка	10
3. Етапи (дейности) за проектиране на Програмата	11
4. Подход и методи за осъществяване на дейностите	11
5. Структура на документа	12
II. Анализ за влиянието на селското стопанство върху околната среда и климата	13
1. Обща характеристика на околната среда	13
2. Промяна в нивата на емисиите на парникови газове в България от селското стопанство	20
3. Анализ на състоянието на почвите за развитие на селското стопанство	27
4. Качество на водите	35
5. Земеделски площи под биологично земеделие	38
III. SWOT - анализ	46
IV. Стратегическа рамка на Програмата	52
V. Съответствие на Националната програма за действие за принос към изпълнението на целите на стратегията „От фермата до трапезата“ до 2030 г. с други стратегически документи	78
VI. Механизъм за наблюдение, отчитане и контрол върху изпълнението на Програмата	92
VII. Използвани източници	95

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

АОП	Агенция по обществени поръчки
АУ	Аграрен университет – Пловдив
АУЕР	Агенция за устойчиво енергийно развитие
БАН	Българска академия на науките
БЗ	Биологично земеделие
БПК	Биохимична потребност от кислород
БВП	Брутен вътрешен продукт
БАБХ	Българска агенция по безопасност на храните
БАНСИК	Българска анкета за наблюдение на селскостопанската и икономическа конюнктура
ВЕ	Възобновяеми енергоизточници
ГПЗ	Газ за глобалното затопляне
ДЗЕС	Добро Земеделско и Екологично Състояние
ДФЗ-РА	Държавен фонд земеделие - Разплащателна агенция
ЕС	Европейски съюз
ЕИП	Европейското икономическо пространство
ЕФГЗ	Европейския фонд за гарантиране на земеделието
ЕФРЗСР	Европейския фонд за развитие на земеделието и селските райони
ЕПГ	Емисиите на парникови газове
ЗИУ	Законоустановените Изисквания за Управление
ИАРА	Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури
ИЗП	Използваната земеделска площ
ИГ към БАН	Институт за гората към БАН
ИАОС	Изпълнителната агенция по околна среда
КАВ	Качеството на атмосферния въздух
ЛТУ	Лесотехнически университет
МЕ	Министерство на енергетиката
МЗХ	Министерство на земеделието и храните
МИ	Министерство на икономиката
МОН	Министерство на образованието и науката
МОСВ	Министерство на околната среда и водите
МРРБ	Министерство на регионалното развитие и благоустройството
НАПОО	Национална агенция за професионално образование и обучение

НАОА	Национална агенция за оценка и акредитация
НССЗ	Национална служба за съвети в земеделието
ОДБХ	Областна дирекция по безопасност на храните
ОСП	Общата селскостопанска политика
ОВ	Органичен въглерод
ПГ	Парникови газове
ПЗОВ	Почвените запаси от органичен въглерод
ПРСР	Програма за развитие на селските райони
НБ	Национален бюджет
ФНИ	Фонд „Научни изследвания“
НИФ	Национален иновационен фонд
НИМХ	Национален институт по метеорология и хидрология
НПДИК	Национален план за действие по изменение на климата
НСИ	Национален статистически институт
ПРЗ	Продукти за растителна защита
ПРСР	Програмата за развитие на селските райони 2014-2020 г.
ПУРБ	Планове за управление на речните басейни
РАН	Полиароматни въглеводороди
РСВ	Полихлорирани бифенили
СК	Стандартите за качество
СН	Сдружения за напояване
ССА	Селскостопанска академия
СУ	Софийски университет
СПРЗСР	Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони 2023-2027 г.
ТЕЦ	Топло електрическа централа
ТрУ	Тракийски университет – Ст. Загора
УНЗ	Уязвимите на нитрати зони
УХТ	Университет по хранителни технологии
ФПЧ	Финни прахови частици
Ха	Хектар
ХВП	Хранително-вкусова промишленост
ХПК	Химична потребност от кислород
ЦОРХВ	Център за оценка на риска по хранителната верига

ЦПО	Център за професионално обучение
CPVO	Офис на Общността за закрила на сортовете
ESVAC	Европейска система за надзор на употребата на ветеринарни антимикробни средства
EUROSTAT	База данни на ЕВРОСТАТ
FAOSTAT	Статистическа база данни на ФАО
LULUCF	Land Use, Land-Use Change and Forestry
PPPAMS	Система за управление на заявленията за разрешаване на продукти за растителна защита/Plant Protection Products Authorization Management System
RASFF	Система за бързо предупреждение за храни и фуражи
SWOT	Анализ на силни/слаби страни и възможности/заплахи
UNFCCC	United Nations Framework Convention on Climate Change

Аборигенна порода - Местна порода животни, характерна за дадена област или страна. В резултат от продължително развъждане в определена местност животните от аборигенната порода са добре приспособени към нейните климатични и стопански условия и притежават редица особености.

Адаптация е процес на адаптиране към действителните или очакваните неблагоприятни последици от изменението на климата и предприемане на подходящи действия за предотвратяване или свеждане до минимум на щетите, които те могат да причинят. В човешките системи адаптацията има за цел да намали или да избегне вредата или да използва полезните възможности. В някои природни системи човешката намеса може да улесни адаптирането към очаквания климат и неговите последици.

Биогенните елементи са част от макроелементите в клетката и без тях наличието на живот е невъзможно. Това са въглерод (С), водород (Н), кислород (О), азот (N).

Възобновяеми енергоизточници това са възобновяеми ресурси – слънчева светлина, вятър, води, биомаса, геотермална енергия.

Глобално затопляне се отнася до постепенното нарастване, наблюдавано или прогнозирано, на глобалната повърхностна температура, като една от последиците от засилването на радиацията, причинено от антропогенни емисии.

Ефективност е степента на постигане на целите при съпоставяне на действителните и очакваните резултати от дейността.

Изменение на климата се отнася до промяна в климата, дължаща се пряко или косвено на човешката дейност, която променя състава на глобалната атмосфера и която е в допълнение към естествената променливост на климата, наблюдавана в сравними периоди от време.

Кръгова икономика е модел, насочен към удължаване на жизнения цикъл на продуктите. На практика това означава възможно най-дълго споделено ползване, заемане, повторно използване, поправка и рециклиране на съществуващи материали и продукти.

Ландшафт е специфична географска територия представляваща система от всички природни компоненти (скали, почва, въздух, вода, растителност и животни), която се променя във времето под влиянието на природните фактори и човешката дейност.

Смекчаване (на изменението на климата) е човешка намеса за намаляване на източниците или подобряване на поглъщането на парникови газове (ПГ).

Уязвимост е функция на естеството, величината и степента на изменение на климата, на които е изложена системата и нейната чувствителност и адаптивен капацитет.

Устойчивост е способността на социалната или екологичната система да абсорбира смущенията, като при това запазва същата основна структура и начини на функциониране, способност за самоорганизация и способност да се адаптира към стреса и промяната.

Риск е вероятност за възникване на опасни събития или тенденции, умножени с въздействията, ако тези събития или тенденции се появят

Уязвим район е част от територията, където замърсяването на водите чрез пряко или непряко изхвърляне на нитрати от земеделски произход или други азотни съединения, които могат да се превърнат в нитрати, застрашава в краткосрочен план качеството на водната среда, и по-специално снабдяването с питейна вода.

Фигура 1. Емисии на ПГ, сумарно за България, прогнозен модел	14
Фигура 2. Емисии на ПГ в България за периода 1990-2021 г.	16
Фигура 3. Разпределение на основните ПГ в общите емисии (в CO ₂ екв.)	21
Фигура 4. Дял на основните източници на емисии на ПГ през 2021 г., %	21
Фигура 5. Употреба на пестициди в България в периода 1990-2020 г.	31
Фигура 6. Употреба на инсектициди в България в периода 1990-2020 г.	31
Фигура 7. Употреба на хербициди в България в периода 1990-2020 г.	32
Фигура 8. Употреба на хербициди и бактерициди в България в периода 1990-2020 г.	32
Фигура 9. Подземни водни тела и мониторингови пунктове със съдържание на нитрати над стандарта за качество на подземните води за 2021 г.	35
Фигура 10. Тренд на изменение на нитратното съдържание в подземните води за два четиригодишни периода за страната според типа мониторинговите пунктове	36

Таблица 1. Емисии на парникови газове, излъчени от селското стопанство за периода 1988-2021 г.	22
Таблица 2. Крайно потребление на енергия през 2019, 2020 и 2021 г. (в кт)	24
Таблица 3. Постоянно продуктивни ливади, високопланински пасища, затревени слабопродуктивни площи, ливадно-овощни краниди за периода 2019-2022 г.	25
Таблица 4. Емисии (+)/отстраняване на CO ₂ от пасищата, останали пасища и земи, преобразувани в пасища (Gg CO ₂ екв.) за периода 1990-2021 г.	26
Таблица 5. Скала за оценка на съдържанието на биогенни елементи в почвата	28
Таблица 6. Статистически данни за измерените съдържания на биогенни елементи в обработваеми земи (1) и пасища и ливади (2) за 2021 г.	28
Таблица 7. Разпределение в % според съотношението на C/N в проби от пунктовете за мониторинг през 2018, 2019, 2020 и 2021 г.	30
Таблица 8. Употребени количества минерални торове в земеделието в тона и като кг/ха спрямо използваната земеделска площ за 2012-2021 г.	34
Таблица 9. Наторени площи с азотни и фосфорни торове в земеделието (хил. ха) и като % спрямо използваната земеделска площ за периода 2012-2021 г.	34
Таблица 10. Брой Биологични оператори	39
Таблица 11. Площи в системата за контрол	39
Таблица 12. Площи на земеделски култури, отглеждани по биологичен начин и площи в преход	41
Таблица 13. Селскостопански животни в системата за контрол	42
Таблица 14. Очаквани въздействия от прилагане на Мярка 11 от ПРСР 2014-2020 г. и наблюдавани въздействия върху акалната среда и климата	43

Стратегията „От фермата до трапезата“¹, която е в центъра на зелената сделка, включва общо описание на инициативите и действията на Европейския съюз, планирани за следващите години относно намаляване на отпечатъка на европейската продоволствена система върху околната среда и климата. Документът поставя амбициозни цели, благоприятни от гледна точка на устойчивото развитие, но изискващи значителна адаптация от страна на земеделските производители, хранително-вкусовата промишленост, търговията, селскостопанската индустрия, науката и образованието, консултантските услуги и потребителите.

Със Стратегията се установява нов подход, който да гарантира, че цялата верига за създаване на стойност в областта на храните ще допринесе за постигане на общата европейска цел за неутралност по отношение на климата към 2050 г. Към селското стопанство са насочени конкретни ангажименти за намаляване на емисиите на парникови газове, ограничаване на зависимостта от пестициди и антимикубни средства, намаляване на прекомерната употреба на торове, разширяване на биологичното земеделие, адекватна защита на здравето на растенията и животните, подобряване на хуманното отношение

към животните, възстановяване на биологичното разнообразие.

Постигането на целите изисква коренна промяна на прилагания в момента производствен модел в селското стопанство. Земеделските стопани следва ускорено да променят методите си на производство и да използват съвременни технологични решения, които да им помогнат да подобрят своите екологични резултати, да се приспособят по-добре към изменението на климата и околната среда и да използват оптимално вложените ресурси.

Една от важните задачи пред българския аграрен сектор в средносрочен и дългосрочен план е преминаването към по-екологосъобразни практики, без това да засегне продоволствената сигурност на страната. Като основен елемент от агрохранителната верига селското стопанство следва да продължи да произвежда достатъчно здравословни и на достъпни цени храни, което да гарантира непрекъснатост на доставките дори в ситуации на кризи, ограничения и пазарна несигурност, като например свързаните с пандемията от COVID-19 и руското нашествие в Украйна.

¹ Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите: Стратегия „От фермата до трапезата“

за справедлива, здравословна и екологосъобразна продоволствена система, COM/2020/381 final

I. МЕТОДОЛОГИЧЕН ПОДХОД

• ЦЕЛ

Целта на Националната програма е да актуализира и надгради стратегическата рамка за управление на аграрния сектор, регламентирана в Националната програма за развитие България 2030 г., като очертае инструменти, мерки и дейности, свързани с изпълнение на конкретни цели и ангажименти, допринасящи за опазване на климата, околната среда, биоразнообразието и природните ресурси за периода до 2030 г.

• ПРАВНА РАМКА

Изготвянето на Националната програма е в съответствие със следните нормативни актове и документи на европейското и българското законодателство в областта:

- Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите: „Европейският зелен пакт“
- Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите: „Стратегия „От фермата до трапезата за справедлива, здравословна и екологосъобразна продоволствена система“
- Регламент (ЕС) 2021/1119 на Европейския парламент и на Съвета от 30.06.2021 г. за създаване на рамката за постигане на неутралност по отношение на климата и за изменение на Регламенти (ЕО) №401/2009 и (ЕС) 2018/1999 (Европейски закон за климата)
- Нов план за действие относно кръговата икономика – За по-чиста и по конкурентоспособна Европа
- Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите: „Стратегия на Европейския съюз за биологичното разнообразие до 2030 г.“
- Обща програма на Европейския съюз за действие за околна среда до 2030 г.
- Директива 2000/60/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 23.10.2000 г. за установяване на рамка за действията на Общността в областта на политиката за водите (Рамкова директива за водите) и свързаното с нея законодателство
- Националната програма за развитие България 2030 г.
- Национален план за възстановяване и устойчивост на Република България
- Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2023-2027 г.
- Национална стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие до 2030 г.
- Интегриран план в областта на енергетиката и климата на Република България 2021–2030 г.
- Национална програма за контрол на замърсяването на въздуха 2020-2030 г.
- Национална програма за намаляване на общите годишни емисии на серен диоксид, азотни оксиди, летливи органични съединения и амоняк в атмосферния въздух
- Национална рамка за приоритетни действия за Натура 2000 за периода 2021-2027 г.
- Национална програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване функциите на почвите 2020-2030 г.
- Стратегия за преход към кръгова икономика 2022-2027 г.

• ЕТАПИ (ДЕЙНОСТИ) ЗА ПРОЕКТИРАНЕ НА ПРОГРАМАТА

Освнатата идея на Програмата е фокус към насърчаването на зелените инвестиции, устойчивото управление на природните ресурси, адаптирането към климатичните промени и смекчаването на последиците от тях в селското стопанство.

Проектирането на Програмата се осъществява, чрез реализирането на **3 (три) основни дейности**, гарантиращи неговата задълбоченост и обективност в рамките на периода възложен от Възложителя, а именно тези дейности са:

ДЕЙНОСТ №1: Изготвяне на анализ за влиянието на селското стопанство върху компонентите на климата и околната среда в аспекта на целите, които се поставят пред сектора в Стратегията „От фермата до трапезата“

ДЕЙНОСТ №2: Определяне на заинтересованите страни

ДЕЙНОСТ №3: Разработване на Национална програма за действие за принос към изпълнение на целите на Стратегията "От фермата до трапезата" до 2030 г.

4. ПОДХОДИ И МЕТОДИ ЗА ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА ДЕЙНОСТИТЕ

ДЕЙНОСТ №1:

Изготвяне на анализ за влиянието на селското стопанство върху компонентите на климата и околната среда в аспекта на целите, които се поставят пред сектора в Стратегията „От фермата до трапезата“

Анализът е осъществен предимно на базата на кабинетно проучване на наличната информация, събирана както част от системата за мониторинг и изложена в годишните доклади за изпълнение на програмата, база-данни за постигнатите стойности на индикаторите, предоставени от ДФЗ, различни видове доклади и анализи и публично-налична

информацията относно стратегически и нормативни европейски, национални, регионални и общински планове за развитие, данни от националната статистика, агростатистика при МЗХ и Евростат, Годишни доклади на МОСВ и ИАОС, и други видове доклади, относно околна среда и климат.

ДЕЙНОСТ №2:

Определяне на заинтересованите страни

Анализът и картографирането на заинтересованите страни е процес на систематично събиране и анализиране на качествена информация за определяне и верифициране на заинтересованите страни. Този анализ разглежда формулираните изводи от дейност №1 като резултат, който трябва да отразява оценката на ключовите заинтересовани страни. Той често се използва като инструмент за анализ на различни групи по интереси, относно политически въпроси, както и за оценка на способността им да влияят или да бъдат повлияни от крайния резултат. Анализът на заинтересованите страни също така е признат за подход, инструмент или набор от инструменти за генериране на знания за участници - физически лица и организации. Той също така спомага от една старана да се проучи поведението им, намеренията им, взаимовръзките и интересите им и от друга страна се използва за оценка на въздействието и необходимите ресурси, във връзка на взетите решения или изпълнението на процес. Заинтересовани страни в процеса на проектиране на Програмата се идентифицират като организации с пряк интерес в изследвания проблем.

ДЕЙНОСТ №3:

Разработване на Национална програма за действие за принос към изпълнение на целите на Стратегията "От фермата до трапезата" до 2030 г.

Анализът и проектирането на Програмата се основава на извлечената информация и данни от проучвания с цел тя да бъде максимално детайлна, конкретна и систематизирана, да

включва обосновани изводи, както и да позволява извеждане на конкретни мерки, бюджетна рамка, срокове и индикатори за изпълнение, отговорни институции и партньори.

Основните методи, които се използват при проектирането на програмата са логическия анализ и синтез на информация, събрана и анализирана в Дейност 1. В допълнение е извършен скрининг за съответствие на предложената Национална програма с други стратегически документи, като част от изискването в техническото задание.

5. СТРУКТУРА НА ДОКУМЕНТА

Изготвеният проект на Програмата е структуриран в пет раздела (които покриват изискванията на целите поставени в техническото задание) както следва:

- Анализ на влиянието на селското стопанство върху компонентите на климата и околната среда в аспекта на целите, които се поставят пред сектора в Стратегията „От фермата до трапезата“
- SWOT – анализ
- Стратегическа рамка на Националната програма за действие за принос към изпълнение на целите на Стратегията "От фермата до трапезата" до 2030 г.
- Съответствие на Национална програма за действие за принос към изпълнение на целите на Стратегията "От фермата до трапезата" до 2030 г. с други стратегически документи, имащи обвързващо значение
- Механизъм за наблюдение, отчитане и контрол върху изпълнението на Програмата.

II. АНАЛИЗ ЗА ВЛИЯНИЕТО НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО ВЪРХУ ОКОЛНАТА СРЕДА И КЛИМАТА

1. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ОКОЛНАТА СРЕДА

Анализът на изходното базисно състояние има за цел да бъдат адресирани проблемите в областта на околната среда и да се идентифицират предизвикателствата и възможностите за въздействие на околната среда от аграрния сектор в контекста на Стратегията „От фермата до трапезата“. Въз основа на анализа са дефинирани основни констатации и изводи относно постигнатия напредък по поставените стратегически цели и приоритети в областта на околната среда и климата.

Към днешна дата се идентифицират за решаване следните екологични проблеми, свързани с дейността на земеделските производители:

- Продължаващо негативно въздействие върху ключови индикаторни видове за устойчивостта на екосистемите като защитени видове животни, опрашители, птици и пеперуди
- Трудности при спазване на Законоустановените Изисквания за Управление (ЗИУ) и изискванията за Добро Земеделско и Екологично Състояние (ДЗЕС), като палене на стърнищата, необосновано прилагане на Продукти за Растителна Защита и торове, което води до замърсяване на почви, води, въздух и намаляване популациите на видове и влошаване състоянието на екосистемите
- Управление на биоразградими отпадъци във фермите и животновъдните комплекси

- Недостатъчни съоръжения за компостиране, за съхраняване на торов отпад (твърд, течен) и т.н., замърсяване на почви, повърхностни и подземни води
- Липса на инфраструктура - площадки за зареждане, измиване и почистване на техниката при пръскане с продукти за растителна защита (ПРЗ), което позволява същите да замърсяват почвите, повърхностни и подземни води
- Пропуски в управлението на опасни отпадъци (изхвърляне в околната среда на опаковки от ПРЗ и др.) и лошото състояние на складовете за негодни за употреба ПРЗ
- Лошо състояние и неподдържане на наличната хидромелиоративна инфраструктура.

Климат и климатични промени

Очакваните промени на климата оказват съществено влияние върху природните екосистеми и населението, като те вече до голяма степен намират своето проявление. Продължава тенденцията към затопляне, започнала от края на седемдесетте години на XX век. В България, двадесет от последните двадесет и три години след 1989 г. са с положителни аномалии на средната годишна температура на въздуха спрямо климатичната норма на базисния период 1961-1990 г. През 2019 г. в България средногодишната температура е 13,3°C или средно с 2,1°C над климатичната норма².

² ИАОС. Национален доклад за състоянието и опазването на околната среда, 2021

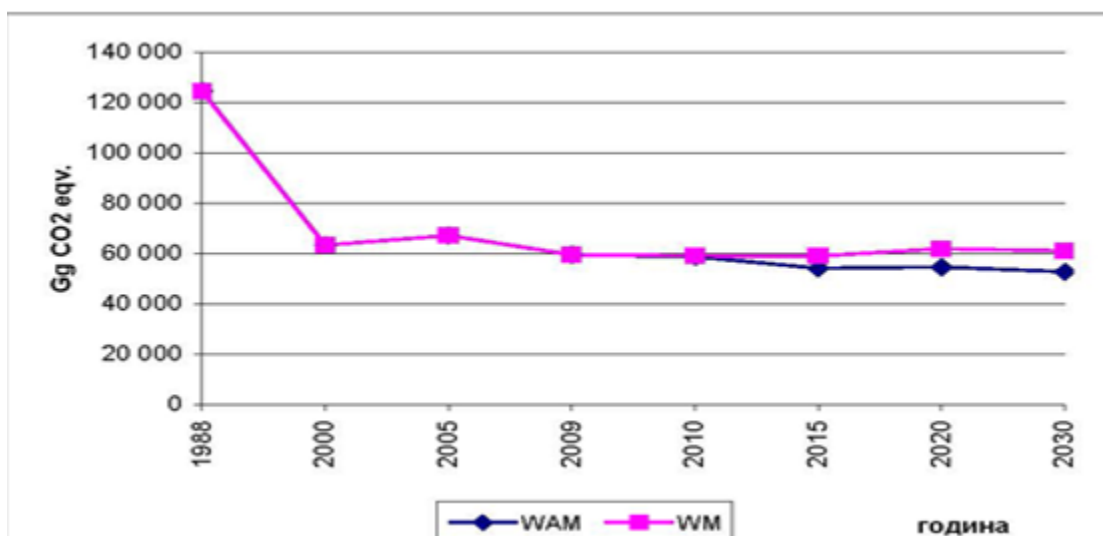
Затоплянето на климата в Северна Европа като цяло ще има положителен ефект върху земеделието, докато някои селскостопански продукционни системи в Южна Европа е възможно да бъдат застрашени. В България, през следващите години най-уязвими ще бъдат: а) пролетните земеделски култури - поради очаквания валежен дефицит през топлото полугодие; б) културите, отглеждани върху неплодородни почви; в) културите от неполивни площи; г) обработваемите земи в Югоизточна България, където дори и при съвременните климатични условия валежните количества са недостатъчни за нормален растеж, развитие и формиране продуктивността на земеделските култури.

Емисиите на парникови газове (ЕПГ) са индикатор, измерващ общите национални емисии от парникови газове включвайки емисиите от международната авиация от така наречения "Киото кош - пакет" на парниковите газове, включващ въглероден двуокис (CO_2), метан (CH_4), азотни окиси (N_2O) хидрофлуоровъглеродния, перфлуоровъглероди, азотен трифлуорид (NF_3), серен хексафлуорид (SF_6) от всички сектори на ЕПГ инвентаризирани (запаси) емисии (включвайки международната авиация, изключвайки земеползването,

промяната в земеползването и горите (LULUCF)). Тези газове, вземайки в предвид техния потенциал за глобалното затопляне (ГПЗ-глобален потенциал на затопляне), са интегрирани в самостоятелен индикатор, изразен с мерни единици еквивалентни на CO_2 . Емисиите на парникови газове са подавани ежегодно от страните членки на ЕС до United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC).

Интегрираният план в областта на енергетиката и климата 2021-2030 г. определя мерките в две направления - такива с измерим ефект върху намалението на ПГ и мерки с косвен ефект, при които също се постига намаление на емисиите, но то е по-трудно измеримо.

За противодействие на климатичните промени и въздействието им върху икономиката, България изготви Национална стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие към нея, приета с решение на Министерския съвет през 2019 г. Стратегията обхваща девет сектора, които са: сектор „Селско стопанство“, сектор „Гори“, сектор „Биологично разнообразие и екосистеми“, сектор „Води“, сектор „Енергетика“, сектор „Транспорт“, сектор „Градска среда“, сектор „Човешко здраве“ и сектор „Туризъм“.

Фигура 1. Емисии на ПГ, сумарно за България, прогнозен модел.
Източник: Интегриран план в областта на енергетиката и климата 2021-2030 г.

Резултатите от моделирането³ (фиг. 1) показват, че нивата на парникови газове в енергийния сектор намаляват с около 19% до 2030 г. в сравнение с базовата година за моделиране - 2015 г. Това може да се обясни със значителния спад в производството на първична енергия от твърди горива, запазващата се роля на производството на първична енергия от ядрено гориво, използването на природен газ и увеличаване на възобновяемите енергийни източници (като слънчева енергия, вятърна енергия и биомаса), съчетани с повишена енергийна ефективност в жилищния, промишления и енергийния сектор. Заложените политики и мерки имат за цел да доведат до тази по-голяма редуция на емисиите ПГ, като същевременно допринесат за постигане на националните цели, произтичащи от европейското законодателство. Страната ни е изправена пред предизвикателството да постигне това без да ограничава икономическия растеж, т.е. да продължи започнатото развитие на ефективна икономика с нисък въглероден интензитет. Същевременно последните данни за ЕПГ на България (фиг. 2) показват покачване след 3-годишен спад и възстановяването им на нивото от 2013 г. Очевидно са необходими допълнителни мерки за справяне с отделяните емисии парникови газове.

Емисиите на ПГ от сектор “Селско стопанство” се получават в резултат от дейностите и процесите на производство и преработка на селскостопанска продукция, торене на почвите и третиране на животински отпадъци⁴. Процесите и дейностите в този сектор са източници основно на CH_4 и N_2O . Най-голям източник на емисии на CH_4 (като CO_2 - екв.) в сектора е ентеричната ферментация при селскостопанските животни – 22,96% от емисиите на сектора. Най-значителни са емисиите на N_2O (като CO_2 екв.) от обработваемите земи, като техният дял през 2019 г. е 64,7%. Въпреки, че законодателството в България забранява изгарянето на растителни отпадъци от стърнища,

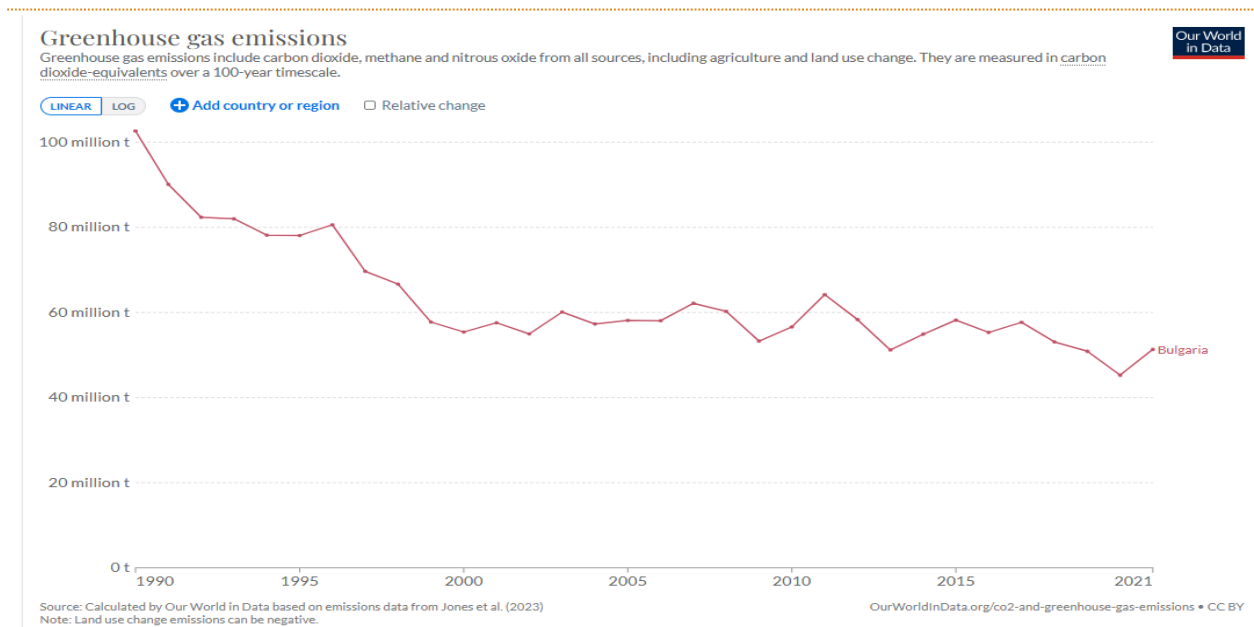
тази дейност все още съществува ограничено и при нея се емитират известни количества ПГ и прекурсори на ПГ – CO и NO_x . Общите емисии от сектора, като CO_2 -екв. намаляват с 0,17% спрямо 2018 г. Намаляването на емисиите в сектора за периода 1988-2019 г. е пряко следствие от общия спад на селскостопанската дейност. Намалението на емисиите в животновъдството следва намалението в броя селскостопански животни.

Секторът „Земеползване, промяна в земеползването и горско стопанство” обхваща процесите на обмен на CO_2 между източниците на биомаса (горски насаждения, тревни и други насаждения, почви) и атмосферата. Обменът на потоците CO_2 от и към атмосферата представлява съвкупност от процеси, които са резултат и от антропогенна дейност. Така например поглъщането на CO_2 в горите е свързано със стопанисването и управлението на горски територии, предназначени за добив на дървесина. Залесяването на пустеещи земи с цел спиране на ерозионни процеси, също води до натрупване на CO_2 в биомаса. Емисиите на CO_2 в атмосферата от сектора са свързани с горските пожари, както и от промени в органичния състав на почвите, вследствие на ерозия или обработка с химикали. В тази категория се включват и дейности, които водят до промени в потоците на CO_2 от и към атмосферата. Това са дренажи на почви, изместване на периодите на култивация на растителни култури, както и редуване на по-дълги и по-къси периоди на култивация, наводняване, вследствие изграждането на хидротехнически съоръжения, изменения в подземните води поради антропогенни или природни въздействия. В инвентаризацията на ПГ за 2019 г.⁵ е определено, че секторът компенсира между 11,4% - 19,9% от общите емисии на парникови газове в България. С най-голяма роля за поглъщането и складирането на въглерод (94-95% от общото поглъщане за сектора) са териториите, заети от гори.

³ Интегриран план в областта на енергетиката и климата 2021-2030

⁴ пак там

⁵ Интегриран план в областта на енергетиката и климата 2021-2030

Фигура 2. Емисии ПГ в България за периода 1990-2021 г.

Източник: <https://ourworldindata.org/greenhouse-gas-emissions#annual-greenhouse-gas-emissions-how-much-do-we-emit-each-year>

Състояние на водите

Най-значим проблем с подземните води е антропогенното въздействие върху качеството им и върху количественото им състояние, дължащо се на точкови и дифузни източници на замърсяване и на състоянието на водоземането и водоподаването. Причините са главно в неефективното използване на природните ресурси, включително свръхексплоатиране; замърсявания, нарушен воден баланс; риск от замърсяване на подземните води чрез инфилтрация на води, замърсени с торове и пестициди и др. Качеството на повърхностните води е пряко свързано със замърсяване на водите от селскостопански източници и има характерна дифузно замърсяване най-вече от дейности по отглеждането на животни и прилаганите земеделски практики. Поради това е необходим стриктен контрол върху спазване на разпоредбите за устойчиво торене и прилагането на ПРЗ в селското стопанство, вкл. и на територията на санитарно-охранителните зони около водоизточниците за питейно-битови цели,

разположени в райони с развито земеделие (изискванията за ДЗЕС). Наблюдава се тенденция за подобряване на качеството на повърхностните води, но въпреки това все още има водни тела в риск, посочени в разработените от басейновите дирекции планове за управление на речните басейни (ПУРБ). Постепенно подобряване се наблюдава и на качеството на подземните води за по-голяма част от показателите. Намаляване на средните годишни концентрации показват общото желязо, амониевите йони, фосфатите и хлоридите, а липса на изразени тенденции се наблюдават при нитратите, нитритите, перманганатната окисляемост, мангана и сулфатите.

През 2021 г. процента на пунктовете, в които се установяват наднормени стойности на средногодишните концентрации на нитрати е 1,7%⁶. Основният източник на дифузно замърсяване на повърхностните и подземните води е селскостопанската дейност, емитираща както нитратни и фосфатни съединения, така и

⁶ Проектите на Планове за управление на речните басейни 2022-2027 г. са достъпни на адрес

<https://www.moew.government.bg/bg/vodi/planove-za-upravlenie/planove-za-upravlenie-na-rechnite-basejni-purb/>

пестициди и вещества, ползвани за растителна защита и лечение на животните.

Според ПУРБ в България основният хидроморфологичен натиск е свързан с: регулиране на оттока на реките и нарушаване/прекъсване на местообитанията; прекъсване на връзката между съседни влажни влажни зони/заливни тераси; хидрологични промени; изземване на инертни материали; добив на редки и ценни материали в речните корита; изграждане на хидротехнически и хидромелиоративни съоръжения за укрепване на речното легло. По настоящем хидроморфологичният натиск, отнесен към категория физични изменения, е дефиниран като значим единствено на база експертна оценка на наличните данни (основно по издадените разрешителни), а не въз основа на детайлен анализ.

Общата площ на *нитратно уязвимите зони*, определена през 2021 г. е 34,5% от територията на страната и 69% от площите със селскостопанско предназначение. През 2021 г. е направена предварителната оценка на риска от наводнения за всеки речен басейн. Много от съществуващите съоръжения за защита от вредното въздействие на водите се нуждаят от ремонт и профилактика. Необходимо е и да се възстановяват влажните зони и ливади като естествена мярка за намаляване на риска от наводнения.

Състояние на почвите⁷

В периода 2005-2019 г. почвите в страната са в добро екологично състояние по отношение на запасеност с биогенни елементи/органично вещество и по отношение на замърсяване с тежки метали, металоиди и устойчиви органични замърсители.

По данни на Българска агенция по безопасност на храните (БАБХ), тенденцията е към увеличаване на площите наторени с азот, но средно с по-малко количество азотен тор на декар. При фосфора се констатира нарастване на наторените площи. Наторяват са предимно зеленчуци, лозя, овощни, картофи и технически култури.

Деградация на почвите⁸

Най-разпространените форми на увреждане на почвите са химическото замърсяване с тежки метали или органични вещества, различни форми на деградационни процеси като почвена ерозия във всичките ѝ форми на проявление, вкисляване, засоляване, замърсяване, унищожаване и др.

Основната причина за процесите на почвена деградация е практиката за нискотехнологична сеитба – небалансирано използване на торове и ниско количество органични торове, неправилни почвени обработки и т.н. Свъръхизпасването на пасищата и отгъпкването на затревени площи в близост до населените места, което с особена сила важи за общинските мери, също води до ерозия на почвата и загуба на почвено плодородие.

Дехумификация⁹

Налице е трайна тенденция към намаляване на запасите на почвено органично вещество в обработваемите земи. Това намаление е между 10 и 40% за по-голямата част от почвите. Причина е небалансираното торене, със значителен превес на употреба на азотни торове. Друга немаловажна причина за дехумификацията е почистване на нивите чрез палене на стърнища.

Вкисляване на почвите¹⁰

Вкислените почви в България през 2019 г. са около 1 500 000 ха, т.е. общата площ на генетично вкислените почви в страната възлиза на около 56%, от които само 4,5% са с вредна за растенията

⁷ ИАОС. Национален доклад за състоянието и опазването на околната среда, 2021

⁸ ИАОС. Национален доклад за състоянието и опазването на околната среда, 2021

⁹ Национален доклад за състоянието и опазването на околната среда, 2021

¹⁰ ИАОС. Национален доклад за състоянието и опазването на околната среда, 2021

почвена киселинност. В планинските райони настъпват изменения в киселинните свойства на почвите и те се разделят на две групи: райони с преобладаващи процеси на понижаване на рН на почвите (вкисляване) и райони с преобладаващи процеси на повишаване на рН на почвите.

Дългогодишни изследвания установяват, че основният антропогенен фактор за вкисляване на почвите е прекомерното торене с вкисляващи азотни торове, особено когато се провежда без съпътстващо фосфорно и калиево торене. Вкисляването на почвите от киселинни дъждове и киселинни отпадъци от промишлеността има ограничено разпространение.

Засоляване на почвите¹¹

Само около 35 000 ха от обработваемите земи (6% от земеделските земи и 2,4% от поливните площи) са засегнати от процеси на засоляване. Площта на засолени почви и степента на развитие на процеса непрекъснато се увеличават.

Причините за това има както глобален, така и регионален характер –неблагоприятни и трайни тенденции на промяна на климата и хидроложките условия, напояване с високоминерализирани подземни води, естествено или антропогенно предизвикано влошаване на условията на дрениране на интензивно напояваните площи, неблагоприятна и несъобразена с хидромелиоративните и почвените условия. на този етап, поради липса на информация, не може да се определи темпа на годишно нарастване на засолени площи.

Уязвимостта на почвите от засоляване и заблатяване се проявява в най-ниските части на котловинните дъна при нерационално изкуствено напояване.

¹¹ Национален доклад за състоянието и опазването на околната среда, 2021

¹² Национален доклад за състоянието и опазването на околната среда, 2021

Замърсяване на почвите¹²

Замърсяване на почвите с нефтопродукти, РАН и други

Замърсяванията с нефтопродукти са много ограничени и са вследствие аварийни разливи и инциденти.

Анализът на наличната информация показва, че на този етап няма регистрирани земеделски земи, замърсени с РАН и РСВ.

През последните години се стабилизира потреблението на продукти за растителна защита, но на нива силно отличаващи се от употребяваните количества преди 10-15 години. През 1997-2000 г. за първи път е направено цялостно проучване и картиране за съдържание на остатъчни количества пестициди в обработваемите земи. Не са установени остатъчни количества лесно разградими пестициди. Регистрирани са единични локални случаи на замърсяване на почвите с хлорорганични пестициди, което се обяснява с неспазване на забраната за употребата им през ботте години. След 2000 г. няма изменение по тези показатели.¹³

Съществена част от общото количество - 68,5% за твърдите и 72,3% за течните, представляват препарати с неизвестен произход. Въз основа на наличната информация за внос на опасни химични вещества, направени инвентаризации и други, е констатирано, че наличните количества залежали и негодни за употреба пестициди с неизвестен произход не са устойчиви органични замърсители, попадащи в обхвата на Стокхолмската конвенция.

Състояние на въздуха¹⁴

Съгласно данните в Националния доклад от 2021 г. на ИАОС, основният проблем по отношение на качеството на атмосферния въздух е високото

¹³ ИАОС. Национален доклад за състоянието и опазването на околната среда, 2021

¹⁴ Национален доклад за състоянието и опазването на околната среда, 2021

съдържание на фини прахови частици под 10 микрона в големите градове. Съгласно данните в общо 41 района в страната, включващи 52 общини, е установено наднормено замърсяване на атмосферния въздух. За тези райони са разработени програми за подобряване на качеството на въздуха. Ефектът от тези програми вече е на лице, а с тяхната актуализация се очаква да се установи устойчива тенденция за намаляване на ФПЧ₁₀. За селските райони няма мониторингови данни за качеството на атмосферния въздух (КАВ), но следва да се има предвид, че един от основните замърсители са непочистените улици и деградиралите площи. Трябва да се вземе предвид, че през сухия период в резултат на някои дейности в обработваемите площи в близост до селищата може да се емитират значителни количества прах в атмосферата. Друг източник на атмосферно замърсяване в селскостопанските райони е битовото отопление, което е основно на базата на твърдо гориво и нафта, то при неблагоприятни метеорологични обстановки може да се формират високи концентрации на отпадъчните от горивния процес газове, както и на фини прахови частици.

Селскостопанската дейност е и източник на парникови газове, амоняк, метан и двуазотен диоксид. При въвеждане на методите и технологиите на съвременното устойчиво развитие на сектора, не се очаква това да е значим проблем по отношение на КАВ.

Към 31.12.2022 г. общите нива на емисиите на SO₂, NO₂, NH₃, NMVOC са по-ниски от ангажиментите на страната, съгласно Директива 2001/81/ЕО относно националните тавани за емисиите на определени атмосферни замърсители, Гьотеборгския протокол и целите за 2015 г. по Националната програма за намаляване на общите годишни емисии на горейзброените замърсители по отношение на NO₂, NH₃, NMVOC. Битовото отопление е основен източник на ФПЧ₁₀, емитирайки 59% от общото количество, изхвърляно в атмосферата. Основните атмосферни замърсители, емитирани от селското стопанство са амоняк (90%) и неметанови летливи органични съединения - 8% от националните емисии.

Биоразнообразие, екосистемни услуги и опазване на местообитанията

Биологично разнообразие

Съвременното състояние на биологичното разнообразие в България варира между различните таксономични групи, но като цяло то е уязвимо към и под силното влияние на антропогенния натиск.

Земеделието е сред основните човешки дейности, които оказват влияние върху биологичното разнообразие поради тяхната специфична характеристика да експлоатират само природни ресурси. Загубата, разпокъсането и влошаването на качествата на местообитанията са основните проблеми за всички видове. Съществуват някои традиционни практики на земеползване, които са от ключово значение за опазването на биоразнообразието и промяната им може да доведе до загуба на биологично разнообразие.

Интензификация на земеделието и използването на химически торове, химико-синтетични препарати за растителна защита и неселективни средства за борба с вредителите в селското стопанство е предпоставка за намаляване на биологичното разнообразие. Често се унищожават ценни местообитания при премахване на храсти, дървета, а в някои случаи и цялостно разораване на ливади и пасища от собствениците и ползвателите на имоти. Всичко това налага в селските райони да се работи активно за осведомяване на земеделските стопани относно природната стойност на земята и устойчивото земеползване и промените в климата. За целта е необходимо да се развива капацитет за осигуряване на консултантски услуги в областта на опазване на околната среда и екосистемите и адаптиране към климатичните промени.

През 2021 г. развъдните организации в страната и ИАСРЖ контролират 28 автохтонни и 13 комерсиални породи, които са обект на подпомагане по Програмата за развитие на селските райони, мярка 10 „Агроекология и климат

в направление „Опазване на застрашени от изчезване местни породи“.¹⁵

В институтите на Селскостопанска академия се поддържат 163 застрашени от изчезване сорта местни растения със сортови свидетелства и 152 сорта без сортови свидетелства, чието опазване е от първостепенно значение за съхраняване на генофонда в страната. В областта на генетичните и селекционни изследвания са провеждани експерименти за създаване на нови сортове с повишена продуктивност и качество, адаптирани към пазара и климатичните промени, както и за възпроизводството на генетичното разнообразие от местни сортове като ценно национално богатство. Учените в ССА работят по приоритетите, залегнали в Зелената сделка, като Стратегията „От фермата до трапезата“, Плана за нулево замърсяване на въздух, води и почви, кръгова икономика, възстановяване на екосистемите, както и за дигитализацията на земеделието в съответствие с европейската дигитална декада (2020 - 2030 г.).

Флора

Като резултат от бързото развитие на селското стопанство, животновъдството, дърводобивната промишленост и т.н. обширни площи от територията на страната са обезлесени или техните естествени екосистеми са силно променени. По-интензивната експлоатация на горите влияе на водните ресурси в определени райони и води до деградивни процеси в растителните съобщества. Пресушаването на блата и езера, както и разораването на пасища и ливади води до загуба на местообитания за видовете съответно изчезването им. Поради интензивното ползване на пасищата много видове в тях изчезват и тревната покривка се разрушава. Появяват се нови груби и фуражно непълноценни видове като *Nardus stricta*, който преобладава във високопланинските пасища. Недостатъчната паша и изоставянето на ливадите

и пасищата е свързано със сукцесия, което също води до промяна на видовия състав и изчезването на определени видове. Интензивното земеделие и свързаната с него широка употреба на изкуствени торове и химически препарати оказва определено негативно въздействие върху растителните съобщества. Вследствие на всички промени в растителността в ниските и в по-високите части на страната се наблюдава рудерализация и преобладаване на нетипични, нитрофилни видове. Безконтролното и неправилно събиране на билки води до значително намаляване на популациите на някои видове и може да допринесе за тяхното изчезване.

Разпространението на инвазивни видове, както и преднамерената подмяна на местни видове с чужди за района, водят до промяна в структурата и видовия състав на екосистемите, а също и до промяна на микроклимата в района.

Фауна

Основните дейности свързани със селското стопанство, които оказват въздействие върху фауната могат да са следните:

- Загуба на местообитания от разораване на ливади и пасища или от изоставянето им;
- Загуба на мозаечни местообитания при създаване на големи площи с монокултури;
- Изсичане на храсти от пасища;
- Инвазия на интродуцирани видове;
- Употреба на изкуствени торове и химически препарати.

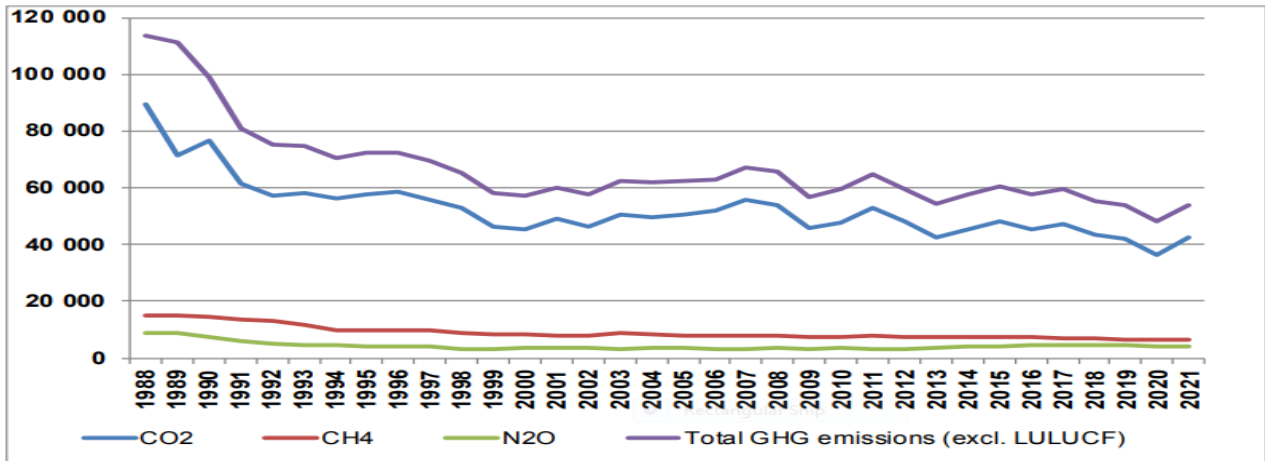
2. ПРОМЯНА В НИВАТА НА ЕМИСИИТЕ НА ПАРНИКОВИ ГАЗОВЕ В БЪЛГАРИЯ ОТ СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО

Анализът на разпределението на основните ПГ в общите емисии (в CO₂ – екв.) за периода 1988 до 2021 г. (фиг. 3) показва, че те намаляват, като за

¹⁵ МЗХ, Аграрен доклад 2022

2021 г. емисиите на CO₂ имат най-голям дял от общите емисии на ПГ – 79%, емисиите на CH₄ са на второ място с 12%, емисиите на N₂O с дял 9% остават на трето място. През 2021 г. са емитирани

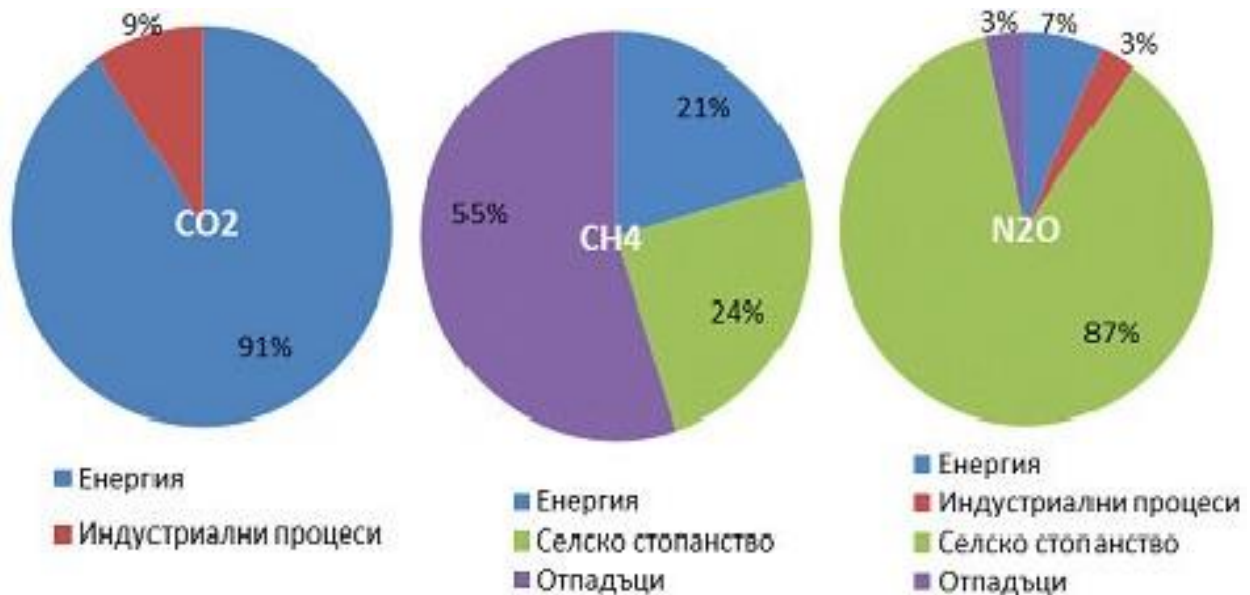
общии емисии на ПГ – 53 917 Gg CO₂-екв. или ЕПГ са намаляли с 52% спрямо базовата година. През 2021 г. се отчита нарастване с 12% на ЕПГ спрямо предходната 2020 г.

Фигура 3. Разпределението на основните ПГ в общите емисии (в CO₂ – екв.)
Източник: ИАОС, Национален доклад за инвентаризация на емисиите на ПГ за 2023 г.

Данните по сектори показва, че сектор “Енергия” има най-голям дял от общите емисии на ПГ през 2021 г. – 75%, на второ място е сектор „Селско стопанство” – 11,3%, на трето са сектор “Индустриални процеси и използване на продукти” и сектор “Отпадъци” със съответно по

8,4% и 5,3% от националните емисии (фиг. 3). Основните причини за наблюдаваното намаление на емисиите на ПГ в България в периода до 2021 г. са структурните изменения на икономиката и непрекъснатото намаляване на броя на населението на страната.

Фигура 4. Дял на основните източници на емисии на ПГ през 2021 г., %.
Източник: ИАОС, Национален доклад за инвентаризация на емисиите за ПГ за 2023 г.

На фигура 4 са представени относителните дялове на различните сектори в емитирането на основните парникови газове през 2021 г. Сектор „Селско стопанство” е основен източник на емисии N₂O при които дела му възлиза на 87%. При емисиите CH₄, селското стопанство е източник на 24% от общите емисии за този газ. Емисиите на парникова газове в селското стопанство основно произтичат от процесите обработка на земеделските земи, ентералната ферментация и използването на оборски торове. Най-голям източник на емисии на CH₄ (като CO₂ - екв.) в сектора е ентеричната ферментация при селскостопанските животни – 26% от емисиите на сектора. Най-значителни са емисиите на N₂O (като CO₂ екв.) от селскостопанските почви, като техният дял през 2020 г. е 60%.

Селското стопанство допринася за 11,3% от общата сума на емисиите на парникови газове в България. Тенденцията на емисиите на парникови газове в периода 1988-2021 г. показва, че емисиите, излъчени от сектора, намаляват с 54%. Редукцията

на ПГ е пряко следствие от общия спад на селскостопанската дейност спрямо 1988 г. В последните няколко години секторът се стабилизира и плавно емисиите се повишават (табл. 1).

За 2021 г. емисиите на CH₄ емисии са 37% от общите емисии в сектора, изразени в CO₂ като през последните три години се наблюдава тенденция на увеличаване на тези емисиите.

Емисиите на N₂O, излъчени от сектора са значителни (62% от общо излъчени емисии ПГ през 2021 г.). Тези емисии през последните три години намаляват.

Основни фактори в земеделието, допринасящи за излъчването на парникови газове в атмосферата, са обработването на земеделската земя, използването на оборския тор, отпадаци от растителен и животински произход както и опожаряването на стърнищата.

Таблица 1. Емисии на парникови газове, излъчени от селското стопанство за периода 1988-2021

Year	GHG emissions [Gg]		
	CH ₄	N ₂ O	CO ₂
1988	252.45	24.30	91.30
1990	240.51	20.82	74.07
1995	111.97	9.86	41.58
2000	96.43	8.68	42.43
2005	89.31	9.21	41.80
2010	80.18	10.96	41.24
2015	79.87	13.58	55.87
2016	79.26	14.79	60.51
2017	78.31	14.77	58.00
2018	76.91	14.39	58.28
2019	74.96	14.52	57.56
2020	77.61	14.14	58.08
2021	79.88	14.38	58.56

Източник: ИАОС, Национален доклад за инвентаризация на емисиите за ПГ за 2023 г.

Промяна в нивата на органичния въглерод в почвата

Според доклад¹⁶ и научната литература, относно мерките за улавяне на въглерод в селското стопанство на Европейския Съюз, управлението на земята оказва значително влияние върху почвените запаси от органичен въглерод (ПЗОВ). Съществуват редица дейности, които ясно водят до емисии на въглерод (напр. превръщането на тревните площи в обработваеми площи за отглеждане на селскостопански култури, конвенционално обработване, разграждането на богати на органични вещества почви чрез подлагането им на процеси като ерозия, „запечатване„ на почвата и уплътняване. Обратно, редица практики могат да бъдат използвани за запазване и увеличаване на нивата на ПЗОВ (например чрез управление на водите във влажните зони, възстановяване на тревни площи, минимални и нулеви обработки на почвата, подходящи сеитбообращения и др.).

Основните съображения за състоянието на емисиите на ПГ и нивата на органичния въглерод в почвата, посочени в доклада, включват:

Почвата е значим, дългосрочен резервоар на органичен въглерод (ОВ), който се натрупал чрез разлагането на органична материя, емисиите от корените и дейностите на организмите (бактерии) обитавщи почвата;

Количеството органичен въглерод в почвата варира в зависимост от местния климат, характеристиките на почвата, покритието на земята и начина на използване на почвата. В минералните почви нивата на ПЗОВ обикновено намаляват с дълбочината като най-високи са концентрациите в горния почвен слой (например 0-30 cm).

Най-високите нива на ОВ се намират в органични почви (известни също като торф), които имат ограничено разпространение. Значителни нива на ОВ могат да бъдат открити и в минерални почви под постоянни пасища или гори, особено в райони с умерен или хладен и влажен климат.

Минералните почви в големи части на ЕС преобладаващо имат ниски нива на органичен въглерод (<5%).

Управлението на земите оказва значително влияние върху потоците на парниковите газове, в частност на въглероден диоксид (CO₂).

Преобразуването на площи с естествена растителност (например горски, тревни площи) в обработваема земеделска земя води до постепенно намаляване на съдържанието на почвено ОВ с течение на времето. Основно този процес се дължи на окисляването на въглерода по време на оран и извличането на органичните вещества чрез прибиране на реколтата. Този аспект е важен, когато постоянните тревни площи или гори са превърнати в обработваема земя.

Според доклад за изменението на климата на Европейското икономическо пространство (ЕИП)¹⁷ влажността на почвата значително е намаляла в Средиземноморския регион и се увеличава в части от северна Европа от 50-те години. Докладът проектира подобни ефекти за следващите десетилетия, както предвижда да продължи покачането на средните температури, заедно с което и моделите на валежите се променят. Подобни наблюдения са публикувани и за България. По данни от МОСВ¹⁸ средногодишната температура и средногодишната сума на валежите бележат тенденция на нарастване. Разгледано паралелно с данните за намаляване на емисиите на парниковите газове това може да се приеме

¹⁶ Проект CAPRESE-SOIL: Carbon preservation and sequestration in agricultural soils, Options and implications for agricultural production

¹⁷ Land and soil: towards the sustainable use and management of these vital resources

(<https://www.eea.europa.eu/publications/climate-change-impacts-and-vulnerability-2016>)

¹⁸ ИАОС. Национален доклад за състоянието и опазването на околната среда в България, 2020

като белег за подобряване нивата на органичния водород в почвата.

Използването на енергия в селското и горското стопанство като дял от общото потребление на

енергия в килотонове нефтен еквивалент (ктне) е представено в следващата таблица (табл. 2).

Таблица 2. Крайно потребление на енергия през 2019, 2020 и 2021 г. (в кт)

<i>Икономически дейности</i>	<i>Години</i>		
	2019	2020	2021
Общо	9 389,6	9 517,5	9 738,3
<i>Селско стопанство, горско стопанство и рибовъдство</i>	185,8	185,3	173,5
<i>Хранителна промишленост</i>	248,6	237,2	227,7

Източник: Статистически годишник на Република България за 2022 г.

По данни от Статистически годишник 2022 на Република България през последните три години общото потребление на енергия расте, а в двата сектора „Селско, горско стопанство и рибовъдство“ и „Храни, напитки и тютюн“ намалява. В сектор „Селско, горско стопанство и рибовъдство“ делът на ВЕ е 4,5%, а за хранителната промишленост дела на ВЕ е 4%. Използването на селскостопанските остатъци като енергоносители оказва както положително, така и отрицателно въздействие върху нивата на органичния въглерод в почвата. Отстраняването на растителните остатъци и отпадъци от почвената повърхност препятства връщането на органичен въглерод в почвата, което се случва при гниенето им на място. От друга страна, отстраняването им, както и използването им за производство на енергоносители, намалява парниковите газове, които се отделят при естественото им гниене.

Промяна на емисиите и поглъщането на парникови газове от ливадите и пасищата

Категорията на постоянните тревни площи включва постоянно продуктивни ливади, високопланински

пасища, затревени повърхности със слаб продуктивен потенциал и ливади-овощни градини (табл. 3).

Постоянно продуктивните ливади имат висока продуктивност и през 2021 г. те се увеличават с 2,5% спрямо 2020 година.

Високопланинските пасища през 2021 година се увеличават с 0,9% спрямо предходната година.

Затревени повърхности със слаб продуктивен потенциал - това са затревени повърхности (извън високопланинските пасища), ниско продуктивни, характерното за тях е, че никога не се косят. Те се класифицират единствено в случай, че се използват редовно от животните за паша. Те намаляват с 0,2% спрямо предходната година.

Ливади-овощни градини - това са постоянни продуктивни ливади с плодни дръвчета, чиято гъстота трябва да бъде от 25 до 100 дървета на хектар и за които не се полагат определени грижи (безстопанствени дървета). През периода 2019-2022 г. този тип ливади поддържат постоянен относителен дял от ИЗП в размер на 0,3% (табл. 3).

Таблица 3. Постоянно продуктивни ливади, високопланински пасища, затревени слабопродуктивни площи, ливадно-овощни градини за периода 2019-2022 г.

КАТЕГОРИИ ПОСТОЯННИ ТРЕВНИ ПЛОЩИ	2019 г.		2020 г.		2021 г.		2022 г.	
	Площ (ха)	% от ИЗП	Площ (ха)	% от ИЗП	Площ (ха)	% от ИЗП	Площ (ха)	% от ИЗП
ПОСТОЯННО ПРОДУКТИВНИ ЛИВАДИ	379 742	7,6	370 624	7,4	352 687	7,0	333 209	6,7
ВИСОКОПЛАНИНСКИ ПАСИЩА	123 859	2,5	122 767	2,4	123 077	2,5	125 803	2,5
ЗАТРЕВЕНИ СЛАБОПРОДУКТИВНИ ПЛОЩИ	873 572	17,4	875 026	17,4	876 932	17,5	889 104	17,9
ЛИВАДИ-ОВОЩНИ ГРАДИНИ	15 179	0,3	15 671	0,3	15 969	0,3	15 868	0,3

Източник: БАНСИК, МЗХ 2022

През 2022 г. общо постоянно затревени площи и ливади-овощни градини заемат около 28% от използванната земеделска земя.

За България, общо постоянно затревени площи и ливади-овощни градини те са 1 392 352 ха, като най-голям дял те заемат в Югозападен район: 25,50%, а най-малък дял заемат в Северозападен район – 8,71%.

Оценката на емисиите, отпадъците от категория ливадите и пасищата се основава на оценките на промените в запасите от въглерод в живата биомаса и почвата.

Допускането в ниво 1 (съгласно Насоки за IPCC от 2006 г.) е, че запасите от общ органичен въглерод в

остатъчните тревни площи и земите, превърнати в тревни площи, са незначителни или не се променят и следователно не са необходими фактори за емисии/ отстраняване и данни за дейността.

Площта на категория ливади и пасища (напр. остатъчни тревни земи 4.С.1 и земи, преобразувани в тревна зона 4.С.2 и свързаните с нея емисии са представени в таблица 3 и таблица 4 (табл. 3 и табл. 4).

В съответствие с наличните данни в страната се приема, че няма промени в запасите от органичен въглерод в почвите на остатъчните тревни площи. В България няма варуване на тревни площи.

Таблица 4. Емисии (+)/отстраняване на CO₂ от пасищата, останали пасища и земи, преобразувани в пасища (еквивалент на Gg CO₂) (други промени в земеползването не се случват) 1990-2021 г.

Години	4.С Пасища - общо	4.С.1 Пасища, останали като пасища	4.С.2 Земя, превърната в пасища	4.С.2.2а Годишни култури превърнати в пасища	4.С.2.5 друга земя превърната в пасища
1990	26.64	0,00	26,64	718,66	-692,02
1995	67.61	0,00	67,61	755,87	-688,25
2000	-1252.39	0,00	-1252,39	-585,92	-666,47
2005	-1211.52	0,00	-1211,52	-616,35	-595,16
2010	-1166.35	0,00	-1166,35	-644,40	-521,95
2015	-1730.38	0,00	-1730,38	-642,51	-1087,86
2016	-1767.85	0,00	-1767,85	-643,71	-1124,14
2017	-1687.29	0.00	-1687,29	-646.35	-1040.95
2018	-1678.34	0.00	-1678,34	-652.42	-1038.76
2019	-1656.99	0.00	-1656,99	-638.65	-1034.32
2020	-1659.74	0.00	-1659,74	-625.84	-1030.68
2021	-1654.67	0.00	-1654,67	-622.64	-1030.30

Източник: NIR, МОСВ 2022

Подобреното управление на ливадите и пасищата спомага да се намали деградацията и ерозията на почвата от водата и вятъра. Увеличаването на биомасата от ливадите и пасищата създават повече устойчив поминък на заетите с животновъдство. Включването на тревни видове с по-висока продуктивност може да ускори атмосферното отделяне на въглерод в почвите. Въпреки това, добавянето на азот често стимулира емисиите на азотен оксид и може да се наложи повишено напояване и ползване на повече енергия. Подобрените ливади и пасища могат да окажат благоприятно въздействие за регулиране на климата чрез улавяне на въглерода.

Очаква се климатичните промени чрез увеличаване на температурите да доведе до нарастване риска от суша, което може да има отрицателно въздействие върху производителността на ливадите и пасищата и това да доведе до намаляване на отглежданите животни. По-продължителният вегетационен период на посевите и пасищата може да засили развитието на животновъдното производство в Северна Европа, а в останалите държави да се засили разпространението на патогени заболявания при животните, което ще се отрази негативно върху баланса в животновъдния сектор.

Постигането на добре стопанисвани пасища, подобряване на практиките за управление на тревните площи и насърчаване на възстановяването на деградирани земи, както и произвеждането на добър фураж за добитък от пасища ще подобри качеството на животинските продукти (мляко и месо) и ще доведе до ползи за околната среда. Доброто управление на пасищата има няколко екологични предимства: намаляват потенциала на ерозия на почвата, намаляване на пестициди и торове, увеличаване пашата на животните, може да допринесе за подобряване на тяхната плодовитост. Това води, до намаляване на производствените разходи, увеличена продукция на животни на декар, както и до ефективното използване на земята¹⁹.

В резултат от анализа на промяната в нивата на емисиите на парникови газове в България от селското стопанство могат да бъдат направени следните по-важни обобщения:

За периода 2007-2021 г. емисиите на основните ПГ имат тенденция към намаляване. През 2009 г., 2013 г. и 2020 г. се наблюдава минимумът на емисиите на парниковите газове в България.

Събирането на растителни отпадъци, било за директно изгаряне или като суровина за производство на пелети и брикети, допринася за намаляване рисковете от пожари на полето. Тъй като пожарите замърсяват атмосферата с въглероден диоксид и прахови частици, избягването им има положителен ефект за атмосферата и климата.

Изгарянето и преработката на растителни и животински отпадъци (която се осъществява при висока температура) намалява разпространението на вредители и плевели, което също оказва положителен ефект в селското стопанство.

Отглеждането и добиването на биомаса от земеделието дава възможност за диверсификация на приходите, работни места и бизнес възможности, както и за предоставяне на нови услуги в селските райони.

Отглеждането на енергийни растения също дава принос за подобряване на климата чрез фотосинтезата, при която се абсорбира въглероден диоксид и се произвежда кислород.

Относителното постоянство на засетите и незаети площи, както на броя на отглежданите животни създава добри условия за гарантирани инвестиции в устойчива енергия.

Използването на животински екскременти за получаване на биогаз подобрява управлението на оборския тор и намалява отделянето на метан и други парникови газове, които се образуват при свободното гниене на отпадъците.

Сухият остатък от анаеробната ферментация е богат на азот, фосфор, калий и въглерод и може да се компостира, за да се използва като биотор.

3. АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО НА ПОЧВИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО

Запасеност на почвите с биогеенни елементи

Запазването и повишаването на хранителни елементи в почвите чрез съвременните земеделски практики е съвкупност от технологични дейности по обработка на почвата, хидромелиоративни мероприятия, балансирано торене с минерални и органични торове, пестеливо използване на пестициди и връщане в почвата на органични отпадъци преработени механично или компостиращи. Намаляването на хранителните елементи в почвите от обработваемите земи е свързано с изнасяне на повърхностния почвен слой, следствие от ерозионни процеси, окисление на органичния въглерод от териториите с интензивни обработки, неправилна агротехника,

¹⁹ Национална стратегия и план за действие за адаптиране към изменението на климата, 2018

деградация на почвената структура при уплътняване на почвата и др. Запасеността на почвите с биогенни елементи се определя чрез съдържанието на общ азот, органичен въглерод и общ фосфор, както и съотношението между органичен въглерод и общ азот.

Съдържанието и съотношението на биогенните елементи в почвата имат пряка връзка с почвеното плодородие и с храненето на растенията. Оценката се извършва в рамките на Националната мрежа за почвен мониторинг, въз основа на равномерна мрежа 16х16 км, в която се извършват проучвания в 397 пункта чрез анализ и оценка за съдържанието на трите биогенни елемента: азот,

органичен въглерод и фосфор. Пунктовете са разположени в земеделски земи. При избора на точното им местоположение се спазват следните изисквания: отстояние от пресечна точка на не повече от 2 км и почвеното различие и начинът на ползване да съответства на съответната пропорция на национално ниво.

Оценката на запасеността на почвите се прави в пет степенна скала според съдържанието на органичен въглерод, общ азот и фосфор, и съотношението между органичния въглерод и общия азот в почвите (C/N), което е регламентирано в Наредба № 4 за мониторинг на почвите (табл. 5 и табл. 6).

Таблица 5. Скала за оценка на съдържанието на биогенни елементи в почвата

Параметри	орг. С г/кг	общ N г/кг	общ P мг/кг	C/ N
Много ниско	<5	<0,98	<398	<8
Ниско	5-10	0,98-1,33	398-553	8 -10
Средно	10-15	1,33-1,95	553-924	10-12
Високо	15-25	1,95-2,86	924-1599	>12
Много високо	>25	>2,86	>1599	неприложимо

Източник: ИАОС, Годишен доклад за състоянието на околната среда 2023

Таблица 6. Статистически данни за измерените съдържания на биогенни елементи в обработваеми земи (1) и в пасища и ливади (2) за 2021 г.

Статистическа стойност	орг. С, г/кг		общ N, г/кг		общ P, мг/кг		орг. С/ общ N	
	1	2	1	2	1	2	1	2
I дълбочина								
Брой	70	31	70	31	70	31	70	31
Минимална	5,07	5,4	0,54	0,54	296,67	321,33	4,87	4,38
Максимална	44,58	67,87	4,32	5,37	2434	4362	15,7	16,77
Медиана	16,57	23,65	1,46	2,15	801,83	937,33	9,95	9,81
Средна	16,4	25,56	1,61	2,58	922,54	1181,52	10,22	10

Статистическа стойност	орг. С, г/кг		общ N, г/кг		общ P, мг/кг		орг. С/ общ N	
	1	2	1	2	1	2	1	2
II дълбочина								
Брой	70	31	70	31	70	31	70	31
Минимална	3,55	2,6	0,47	0,63	280,33	307,67	5	1,86
Максимална	49,23	41,7	5,17	4,67	2201,33	4052,67	20,69	15
Медиана	15,34	18	1,47	1,78	811,83	868,67	9,96	9,54
Средна	15,93	19,69	1,59	2,12	921,9	1138,55	10,1	9,46
средна запасеност	15-25		1,95-2,86		924-1599		8-10	

Източник: ИАОС, Годишен доклад за състоянието на околната среда 2023 г.

В обобщение може да се определи, че почвите в страната са в добро екологично състояние по отношение на запасеност с биогенни елементи/органично вещество.

Органичен въглерод

В резултат на сложни химични и биохимични процеси значителна част от попадналата в почвата органичната материя от растителни и животински остатъци ежегодно се трансформира в специфична органична маса със сложен строеж, усвоим за растенията, т.н. хумус. Хумусните вещества са съсредоточени в еднометровия почвен слой.

Количеството и състава на почвеното органично вещество зависи от климата, микробиологичната активност и състава на хумифициращите се материали.

За всички обработваеми земи е характерно засилена минерализация на почвеното органично вещество, поради което се препоръчва ежегодно внасяне на органични материали (чрез заораване, внасяне на оборски тор, компости и др.) с цел обогатяване на почвата с високо активни хумусни

вещества, имащи пряко отношение към храненето на растенията.

Най-големите емисии на CO₂ от почвите се дължат на конверсия (дренаж) на органични почви и възлизат на 20-40 тона CO₂ на хектар годишно.

Най-ефективният вариант за управление на почвения въглерод с цел смекчаване на изменението на климата е запазването на съществуващите запаси в почвите и особено големите запаси в торф и други почви с високо съдържание на органичен въглерод.

Ефектите от изменението на климата върху органичния въглерод и дишането на почвата са сложни и зависят от различни климатични и биотични двигатели. Липсват обаче строги поддържащи набори от данни.

Промяната на климата се очаква да окаже влияние върху въглеродния въглерод в дългосрочен план, но промените в краткосрочен план по-вероятно ще бъдат обусловени от практиките за управление на земята и промяната в използването на земята.

През периода 2010-2021 г.²⁰ почвите в страната се характеризират с добра запасеност на биогенни елементи. Стойностите на медианата са изцяло над регламентираните в наредбата стойности за средна запасеност с азот, фосфор и въглерод. Стойностите и при трите наблюдавани показателя са над средните за страната, а съотношението C/N показва благоприятни условия за разграждане/ минерализиране на органичното вещество.

През 2022 г. в обработваемите земи преобладават пунктовете с високо съдържание на органичен въглерод (38,8%), средна запасеност с азот (38%) и фосфор (42,3%), докато при необработваемите земи преобладават пунктове, в които органичният въглерод и азот са с високо съдържание, а фосфора се характеризира със средни стойности. През 2022 г. обработваемите земи се характеризират с високо съдържание на органичен въглерод и средна запасеност с азот и фосфор и в двете дълбочини (0-20cm/20-40cm). Площите на необработваемите земи (пасища и ливади) в първа дълбочина (0-10cm) се характеризират с висока запасеност на органичен въглерод и азот, и средна запасеност с фосфор. Във втора дълбочина (10-40 cm) на

необработваемите площи съдържанието на трите показателя е следното: висока запасеност с органичен въглерод, средна запасеност с азот и фосфор.

Получената информация за периода 2010-2021 г. показва сравнително добра запасеност с биогенни елементи. Стойностите и при трите наблюдавани показатели са в рамките на средните за страната стойности, а съотношението C/N показва благоприятни условия за разграждане/ минерализиране на органичното вещество.

Съотношението C/N е индикация за благоприятните условия за съществуване и развитие на почвеното биоразнообразие и за стабилност на структурата на почвите. Това отношение варира в широки граници. През 2021 г. преобладават пунктовете (46,53% за дълбочина 0-10cm/0-20cm и 51,49% за дълбочина 10-40cm/20-40cm), в които съотношението органичен въглерод/азот се характеризира със средни стойности, движещи се в границите от 10 до 12 мг/кг. Тези резултати показват сравнително добри възможности за възпрепятстване на мобилността на замърсителите, попаднали в почвите (табл.7).

Таблица 7. Разпределение в % според съотношението на C/N в проби от пунктовете за мониторинг през 2018, 2019, 2020 и 2021 г.

C/N	% пунктове от общия брой за съответната година							
	2018 г.		2019 г.		2020 г.		2021 г.	
	дълбочина		дълбочина		дълбочина		дълбочина	
	I	II	I	II	I	II	I	II
< 8	3	3,3	2,2	2,2	2,7	2,7	2,97	4,95
8-10	36,8	30	25,2	25,9	15,04	17,7	39,6	36,63
10-12	54,2	59,9	51,9	51,9	52,2	52,2	46,53	51,49
> 12	6	6,8	20,7	20	12,4	9,7	10,89	6,93

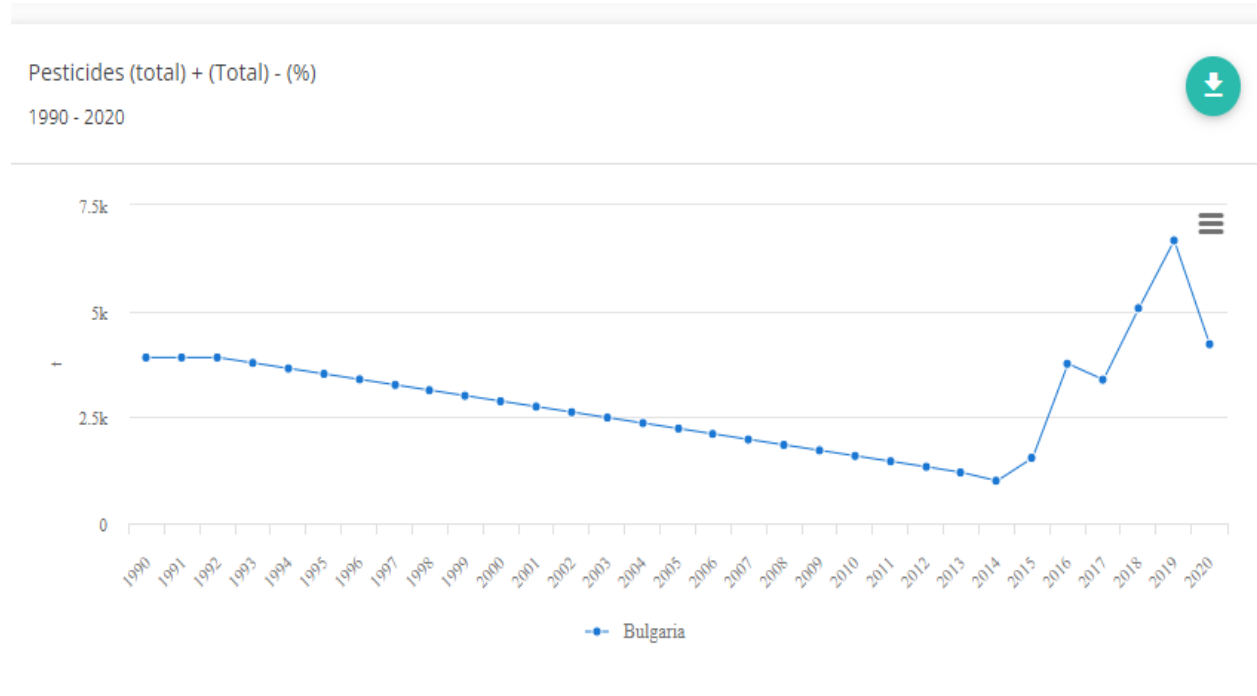
Източник: ИАОС, Годишен доклад за състоянието на околната среда 2023 г.

²⁰ ИАОС. Национален доклад за състоянието и опазването на околната среда, 2023

Употреба на продукти за растителна защита

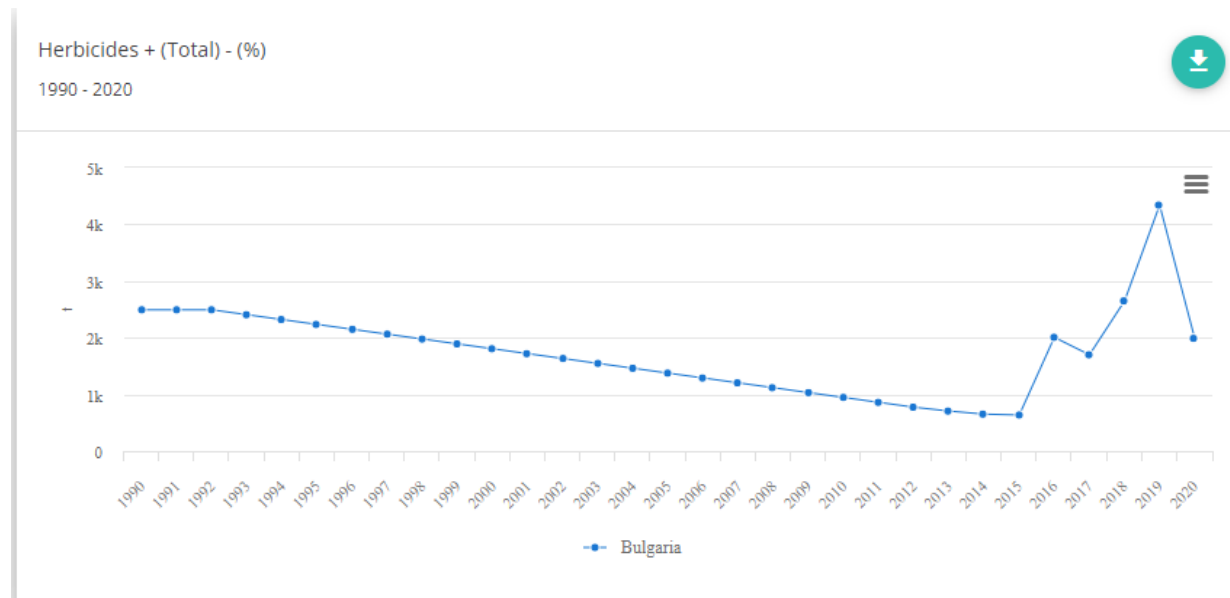
Оценката на настоящото състояние и употреба на пестициди и торове в страната се основава на

данните на FAOSTAT за употребата на пестициди (фиг. 5, 6, 7 и 8).

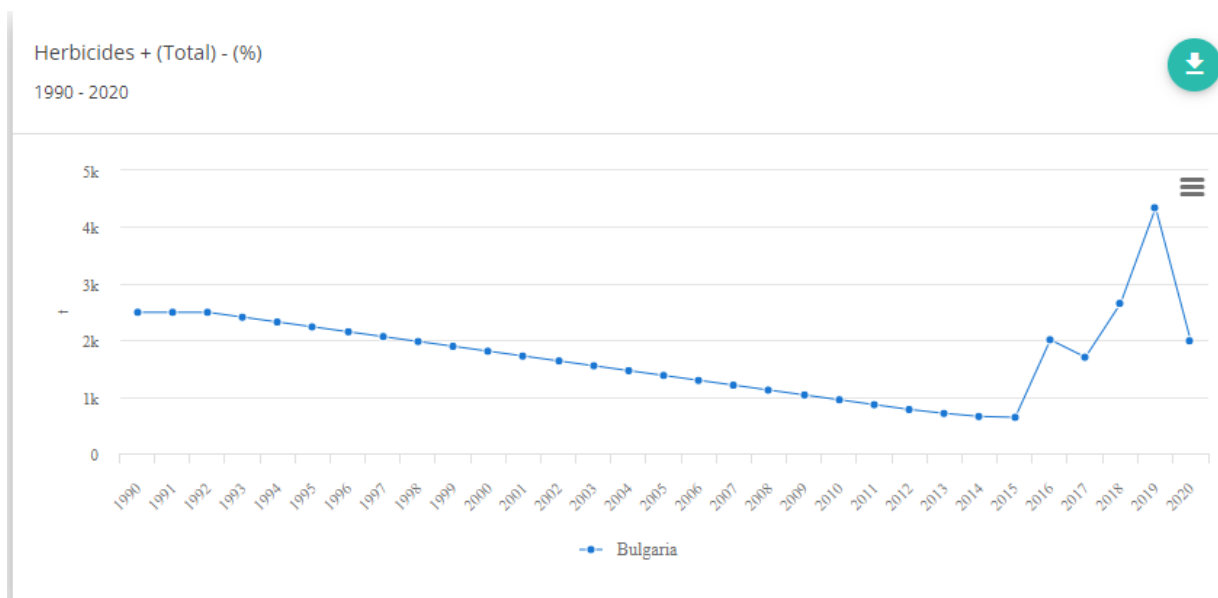
Фигура 5. Употреба на пестициди в България през периода 1990-2020 г.

Източник: <https://www.fao.org/faostat/en/#data/RP/visualize>

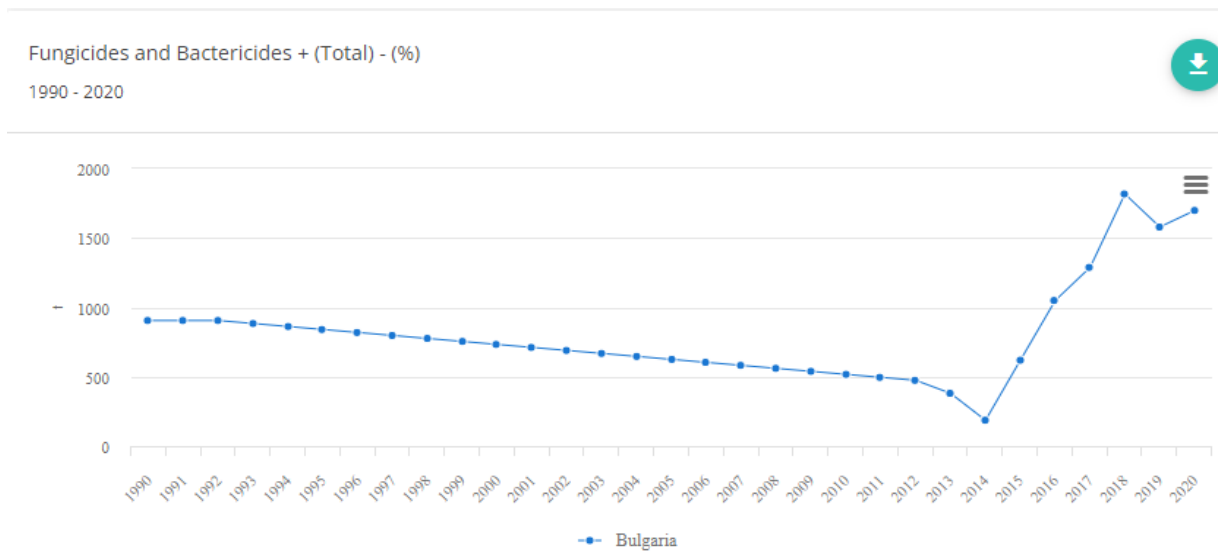

Фигура 6. Употреба на инсектициди в България през периода 1990-2020 г.

Източник: <https://www.fao.org/faostat/en/#data/RP/visualize>

Фигура 7. Употреба на хербициди в България през периода 1990-2020 г.
Източник: <https://www.fao.org/faostat/en/#data/RP/visualize>

Фигура 8. Употреба на хербициди и бактерициди в България през периода 1990-2020г.
Източник: <https://www.fao.org/faostat/en/#data/RP/visualize>

Резултатите показват, че нивата на употреба на пестициди в страната е под средната (сравнено с развитите Европейски страни), но нарастват в последните години, като това покачване може да се увеличи още с промените в климата и

покачването на средногодишните температури през следващите десетилетия.

Този ръст, при неспазване изискванията за кръстосано съответствие може да доведе до

негативни екологични въздействия – замърсяване на почви и води, намаляване на биоразнообразието, вкл. пчелите с екосистемна услуга опрашване и поради липсата на надеждна система за оповестяване на пчеларите за пръсканията, остатъчни количества в непреработената земеделска продукция и др.

Употреба на минерални торове

По информация на НИМХ и МЗХ са определени средни многогодишни стойности на датите за начало и край на торенето с оглед предотвратяване на замърсяването на почвите от небалансирано торене.

Сроковете на торене на културите са съобразени с температурните условия и фотосинтетичната активност на есенните посеви, като се отчитат и периодите на интензивно овлажнение и засушаване на почвите. Температурите имат ограничаваща роля поради обстоятелството, че внасянето на макро- и микро- торове в почвата трябва да става само след като есенните посеви са възобновили вегетацията си през пролетта. Поранното внасяне на тези торове не води до усвояването им от растенията, които са в относителен покой и те попадат чрез вътрепочвения хоризонтален и вертикален отток в подземните води, което е причина за тяхното замърсяване, най-често с нитрати, но и с други разтворими форми на торовете.

По данни на Областните дирекции по безопасност на храните (ОДБХ), в страната през 2020 г. са употребени азотни торове (N) в количество 341 608 тона; фосфорни торове (P_2O_5) – 63 152 тона и калиеви торове (K_2O) – 34 112 тона (табл. 8). За сравнение, през предходната 2019 г., количествата са разпределени както следва: 322 004 тона азотни торове (N), 64 459 тона фосфорни торове (P_2O_5) и 32 295 тона калиеви торове (K_2O). През 2020 г. се наблюдава увеличаване на общото количество употребени торове спрямо 2019 година.

За 2020 г. наторени площи с азотни торове (N) са 2 457,6 хил. хектара, като средно се падат по 139 кг/ха. Площите, наторени с фосфорни торове (P_2O_5) са 526,3 хил. хектара – средно по 120 кг/ха и с калиеви торове (K_2O) – 454,8 хил. хектара – средно по 75кг/ха. През 2020 г. се наблюдава слабо увеличаване на наторените площи спрямо 2019 г., като средното количество тор на декар е намалено само при фосфорни торове. В почти всички области на страната са употребени различни видове комбинирани торове.

По данни на ОДБХ, в страната през 2021 г. са употребени азотни торове (N) в количество 356 913 тона (акт. в-во), фосфорни торове (P_2O_5) – 82 566 тона (акт. в-во) и калиеви торове (K_2O) – 45 457 тона (акт. в-во). За сравнение, през предходната 2020 г., количествата са разпределени както следва: 341 608 т. азотни торове (N), 63 152 тона фосфорни торове (P_2O_5) и 34 112 т. калиеви торове (K_2O). През 2021 г. се наблюдава увеличаване на общото количество употребени торове спрямо 2020 г.

От горепосочените данни е видно, че употребените азотни торове през 2021 г. са с 4,5% повече, спрямо употребените през 2020 г. При фосфорните торове се отчита увеличение с 30,7%. При калиевите торове (K_2O) също се констатира увеличаване на употребата с 33,26%.

Спрямо 2020 г. през 2021 г. се наблюдава увеличение с 10,3% на наторените с минерални торове (общо азотни и фосфорни) площи – от общо 2 983,9 ха (2015 г.) на 3 293 ха за 2021 г.

Най-висок процент увеличение от 86% се отчита при площите наторени с фосфорни торове (P_2O_5) – от 526,3 ха през 2015 г. на 979 ха през 2021 г.

При наторените площи с азотни торове (N) се наблюдава незначително намаление от 2 457,6 ха за 2020 г. на 2 314 ха за 2021 г. (виж табл. 9).

В почти всички области на страната са употребени различни видове комбинирани торове.

Таблица 8. Употребени количества минерални торове в земеделието в тона и като кг/ха спрямо използваната земеделска площ 2012-2021 г.

Година	Всичко торове		Азот		P ₂ O ₅		K ₂ O	
	т	кг/ха	т	кг/ха	т	кг/ха	т	кг/ха
2012	221 059	43,20	177 936	34,77	29 607	5,78	13 516	2,64
2013	217 425	42,62	173 917	34,09	30 558	6,0	12 950	2,54
2014	220 037	43,74	177 553	35,30	30 661	6,09	11 823	2,35
2015	258 916	51,25	199 083	39,40	39 034	7,73	20 799	4,12
2016	236 258,2	46,4	192 357	37,8	29 550	5,8	14 351,2	2,8
2017	306 867	59,90	235 386	45,95	47 633	9,30	23 848	4,66
2018	305 305	61,12	258 831	51,82	26 739	5,35	19 735	3,95
2019	287 903	57,85	207 599	41,71	58 255	11,77	22 049	4,43
2020	438 872	87,6	341 608	68,16	63 152	12,6	34 112	6,8
2021	484 936	96,5	356 913	71,07	82 566	16,4	45 457	9,05

Източник: БАБХ

Таблица 9. Наторени площи с азотни и фосфорни торове (хил. ха) и като процент от използваната земеделска площ, 2012-2021 г.

Година	Наторени площи с N (хил. ха)	Наторени площи с P ₂ O ₅ (хил. ха)	% от използваната земеделска площ	
			N	P ₂ O ₅
2012	1 972,6	174,5	37,38	3,41
2013	2 068,7	218,0	40,55	4,27
2014	2 190,5	318,4	43,6	6,3
2015	1 957,8	327,5	38,75	6,48
2016	2 037,5	423,7	40,05	8,33
2017	2 272,8	653,8	44,36	12,76
2018	1 831,9	524	36,67	10,49
2019	2 328,3	536	46,78	10,77
2020	2 457,6	526,3	49,04	10,50
2021	2 314,0	979,0	46,08	19,5

Източник: БАБХ

Употреба на оборски тор

Оборският тор съдържа всички важни за растенията хранителни елементи и микроелементи, а също и стимулатори (ауксини,

витамини, хормони и др.) и въглехидрати (целулоза, захари и др.), които подобряват както почвеното плодородие, така и храненето на растенията. През последните години е установена тенденция за постепенен ръстна площите,

наторени с оборски тор, както и увеличаване количеството на употребения органичен тор.

Наторените култури през 2019 г. са на площ от 30 758 ха с общо количество оборски тор 451 654 тона. През 2019 г. се констатира употреба на по-голямо количество тор – 451 654 т, спрямо използваното през 2018 г. – 312 698 тона. Увеличение се наблюдава и при наторените площи – 30 758 ха през 2019 г. спрямо 23 731 ха през 2018 г.

През 2020 г. с оборски тор са наторени общо 34 765 ха, което представлява нарастване с 13,03% спрямо наторените през предходната година площи (30 758 ха). Общото количество на разпръснатия оборски тор през 2020 г. възлиза на 511 945 тона (увеличение с 13,35%) в сравнение с употребените 451 654 тона през 2019 г.

През 2021 г. обработените площи са 67 095 ха почти двойно повече в сравнение с 2020 г. Употребеното количество оборски тор възлиза на 590 532 тона към 511 945 тона през предходната година (или 15,35% увеличение).

През последните години е установена тенденция за постепенно увеличаване на площите, наторени

с оборски тор, както и увеличаване количеството на употребения органичен тор.

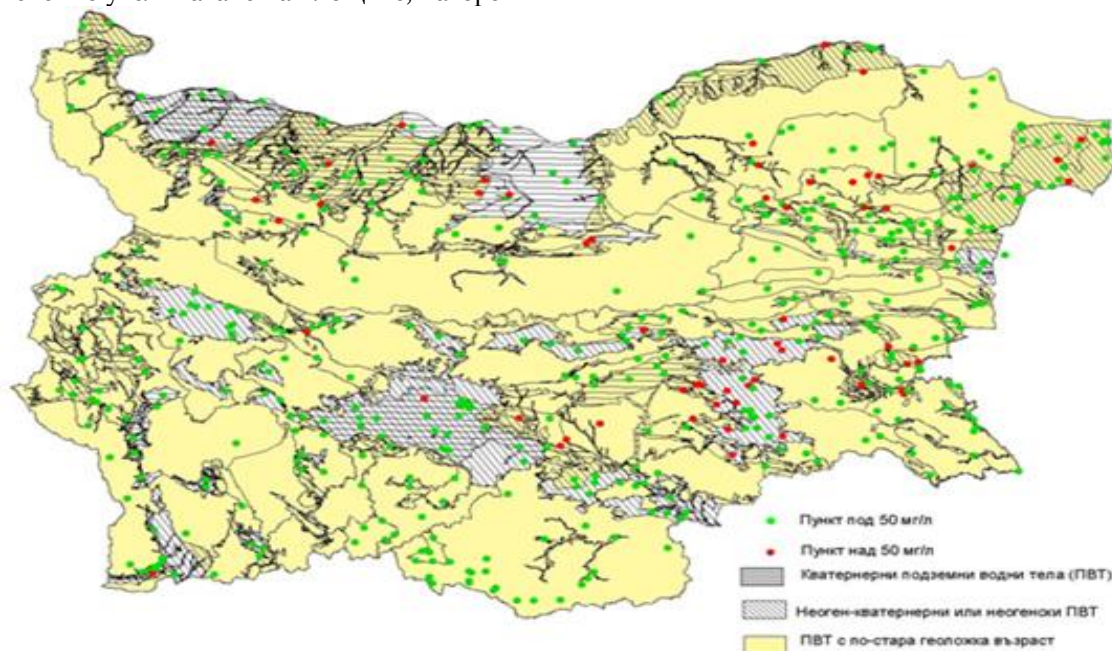
За употребата на торове може да се обобщи, че нарастването на използваните количества азотни торове на единица площ, при неспазване на ЗИУ и ДЗЕУ, както и при занижен контрол върху тяхното спазване, създава риск от замърсяване на водите с нитрати. Също така се отбелязва дефицит във фосфорния баланс в почвите. Небалансираното торене оказва негативно въздействие върху качеството на почвите и продукцията.

Към момента, нормата на торене с азотни торове не се превишава, но въпреки това данните за азотният баланс показват, че съществува екологичен риск от замърсяване на водите с нитрати.

4. КАЧЕСТВО НА ВОДИТЕ

Състояние на подземните води

Качеството на подземните води се определя според средногодишните стойности на концентрациите на замърсителите, определени с Наредба №1/10.10.2007 г. за проучване, ползване и опазване на подземните води.

Фигура 9. Подземни водни тела и мониторингови пунктове със съдържание на нитрати над стандарта за качество на подземните води за 2021 г.

Източник: ИАОС

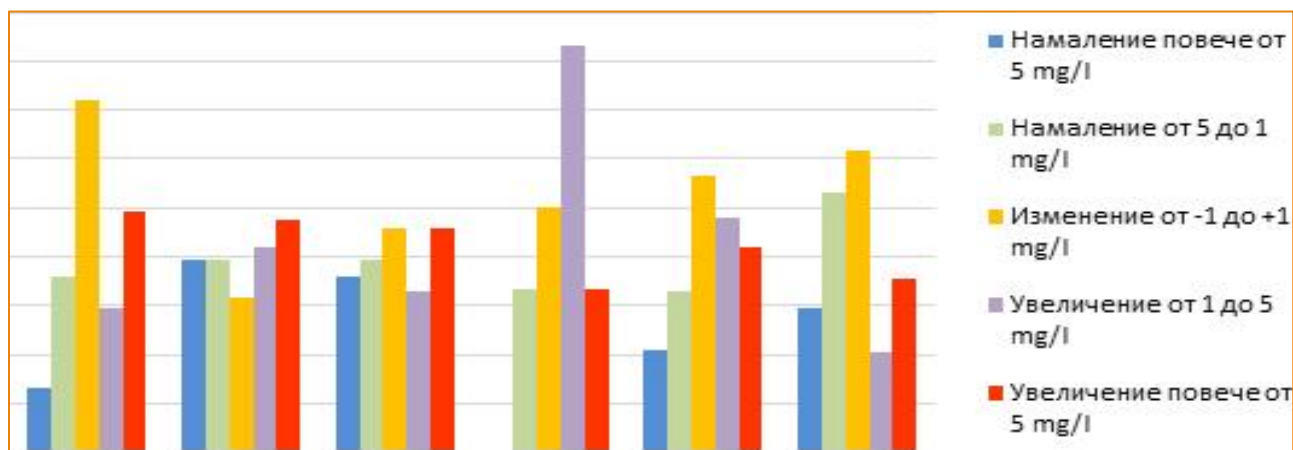
Нитратите могат да се задържат в подземните води за дълго време и да се натрупват от антропогенни източници (главно на селското стопанство). Стандартът за питейна вода в ЕС е ограничен до 50 мг NO₃/л., за да се избегнат заплахи за човешкото здраве. Основен замърсител на подземните води за страната са нитратите.

Установените превишения на нитрати са главно в пунктове привързани към най-плитките кватернерни или кватернерно-неогенски подземни води – в алувиални отложения на реки (включително три крайдунавски низини (Брегово-Новоселска низина, Карабоазка низина и Попинско-Гарванска низина), междуречни отложения и котловинни наслаги (включително 7 пункта в Порови води в Неоген - Кватернер - Ямбол – Елхово) (общо 30 бр. пунктове), както и в 14 пункта (част от мониторинговите пунктове), разположени в 7 ПВТ, привързани към неогенски и палеогенски отложения. В отделни мониторингови пунктове, разположени в 10 от карстовите подземни водни тела също са

установени наднормени нитрати. В отделни пунктове на пукнатинни подземни водни тела (9 мониторингови пункта от 6 пукнатинни подземни водни тела), където отложенията са уязвими и се разкриват на земната повърхност средногодишните стойности на нитратите също са превишавали СК (фиг. 9).

Анализиран е трендът на изменението на нитратното съдържание в подземните води за двата горепосочени периода за страната според типа на мониторинговите пунктове (фиг.10.).

- Тип 0 - разкрити подземни води с ниво 0-5 m;
- Тип 1a - разкрити подземни води с ниво 5-15 m;
- Тип 1b - разкрити подземни води с ниво 15-30 m;
- Тип 1c - разкрити подземни води с ниво >30 m;
- Тип 2 - закрити подземни води;
- Тип 3 - карстови извори.

Фигура 10. Тренд на изменение на нитратното съдържание в подземните води за два четиригодишни периода за страната според типа на мониторинговите пунктове.

Източник: ИАОС

Резултатите показват, че при водите от Тип 0 - най-плитките разкрити подземни води преобладава процентът на пунктовете с тренд на незначителни изменения на концентрациите на нитрати (36,07%), следван от процентът на пунктовете със

силно увеличение на концентрациите (24,59%). При подземни води от Тип 1a се наблюдават почти изравнени проценти на пунктовете, разпределени в петте вида тенденции, със много слабо доминиране на пунктовете със силно нарастване (23,68%).

При водите от Тип 1b с ниво на подземните води 15-30 m, също не се забелязва значимо преобладаване на някоя от тенденциите.

При най-дълбоко залягащите разкрити подземни води (тип 1c) най-висок е процентът на мониторинговите пунктове със слабо увеличение на нитратите от 1 до 5 мг/л (в 41,67%), следван от процента на пунктовете с незначителни изменения на концентрациите (25%).

При закритите подземни води от Тип 2 се наблюдава слабо доминиране на пунктовете с незначителни изменения на концентрациите на нитрати (28,36%).

За карстовите извори най-висок е дялът на пунктовете с незначителни изменения на концентрациите на нитрати (30,88%) и пунктовете със слабо намаление на концентрацията на нитрати (26,47%).

След анализ на данните от мониторинга на подземните води ²¹, както и резултатите от статистическите обработки се установява, че по-значим е процентът на пунктовете с превишения на СК при показатели: нитрати, общо желязо и манган.

При нитратите се наблюдава слаба тенденция на повишение за целия 20-годишен период, включително за последните четири години. Процентът на мониторингови пунктове с превишения на средногодишните стойности за нитратни йони е съответно: 12,4% – за 2017 г., 11,5% – за 2018 г., 13,8% – за 2019 г., 15,1% – за 2020 г. и 16,2% – за 2021 г. За всички останали показатели се наблюдават тенденции към понижаване на процента пунктове с превишения на СК за целия 20-годишен период, с изключение на хлоридите и натриевите йони, където също е налична слаба тенденция на нарастване.

Средните стойности на нитратите, които са основен замърсител за подземните води са по-ниски почти през целия 20-годишен период спрямо средната стойност през 2002 г., като показват по-значимо превишение 111,8% (за 2012 г.) спрямо базовата

2002 г. Съотношението на 2021 г. спрямо 2002 г. е 101,8%. Забелязва се незначителен положителен тренд на концентрацията на нитрати за целия 20-годишен период. Всички останали показатели показват тенденция на намаление през 20-годишния период спрямо средните стойности на базовата година 2002 г., с изключение на показателите калций, магнезий, електропроводимост, хлориди и натриеви йони, за които липсва тенденция.

През 2021 г. процентът на пунктовете, в които се установяват наднормени стойности на средногодишните концентрации на нитрати е 16,2% от общия брой пунктове за страната, което е малко по-високо в сравнение с процента на пунктовете през 2020 г. (15,1%). От общо 166 ПВТ, в които през 2021 г. е извършван мониторинг на нитрати, са установени замърсявания в 47 от тях (28,3%), като в повечето случаи са замърсени само част от мониторинговите пунктове в тези подземни водни тела.

Състояние на повърхностните води

Основните индикатори, които се прилагат за оценка на химичното състояние на повърхностните води на национално и европейско ниво са средногодишните концентрации на следните основни показатели – разтворен кислород (DO), БПК₅ (BOD₅), амониев (NH₄-N) и нитратен (NO₃-N) азот, фосфати (PO₄-P).

Оценката на основните физико-химични показатели, подкрепящи биологичните елементи за качество, е направена на базата на средни годишни стойности, които са оценени по *Наредба Н-4 за характеризирание на повърхностните води* от 14.09.2012 г. (публ. в ДВ, бр. 22/05.03.2013 г., в сила от 05.03.2013 г., изм. и доп., бр. 79 от 23.09.2014 г., в сила от 23.09.2014 г.). Оценката е типова специфична, за всеки тип водно тяло, категоризирана в три основни категории на състоянието – отлично, добро и умерено. През 2021 г. са получени следните резултати от мониторинга.

²¹ Национален доклад за състоянието и опазването на околната среда, 2023

За Басейнова дирекция **Дунавски район** са обследвани 63 пункта за контролен и 188 пункта за оперативен мониторинг. Оценката на основните индикатори е както следва:

- Разтворен кислород O_2 - 64% в отлично състояние, 26% в добро и 10% в умерено
- Азот амониев NH_4-N - 54% в отлично състояние, 34% са в добро и 12% в умерено
- Нитратен азот NO_3-N - 23% в отлично състояние, 37% са в добро и 40% са в умерено
- Ортофосфати PO_4-P - 47% в отлично състояние, 19% са в добро и 34% са в умерено
- БПК₅ - 29% са в отлично състояние, 45% са в добро, а 26% са в умерено.

За Басейнова дирекция **Черноморски район** са обследвани 92 пункта за контролен мониторинг, в това число и 14 за мониторинг на морски води, 100 пункта за оперативен мониторинг, включващи 23 пункта за мониторинг на морски води.

- Разтворен кислород O_2 - 72% в отлично състояние, 17% в добро и 11% в умерено
- Азот амониев NH_4-N - 56% в отлично състояние, 22% са в добро и 22% в умерено
- Нитратен азот NO_3-N - 50% в отлично състояние, 22% са в добро и 28% са в умерено
- Ортофосфати PO_4-P - 41% в отлично състояние, 22% са в добро и 37% са в умерено
- БПК₅ - 28% са в отлично състояние, 41% са в добро, а 31% са в умерено.

За Басейнова дирекция **Източно-беломорски район** - 35 пункта за контролен мониторинг и 170 пункта за оперативен мониторинг.

5. ЗЕМЕДЕЛСКИ ПЛОЩИ ПОД БИОЛОГИЧНО ЗЕМЕДЕЛИЕ

Биоземеделieto отговаря на целите и приоритетите на стратегията от фермата до трапезата като типа производство с най-голям принос за опазване на компонентите на околната среда, най-високи възможности за реализация на пазара, поради непрекъснато нарастващото

- Разтворен кислород O_2 - 64% в отлично състояние, 24% в добро и 12% в умерено
- Азот амониев NH_4-N - 29% в отлично състояние, 40% са в добро и 31% в умерено Нитратен азот NO_3-N - 29% в отлично състояние, 38% са в добро и 33% са в умерено
- Ортофосфати PO_4-P - 27% в отлично състояние, 19% са в добро и 54% са в умерено
- БПК₅ - 32% са в отлично състояние, 37% са в добро, а 31% са в умерено.

За Басейнова дирекция **Западно-беломорски район** са обследвани 140 пункта за оперативен мониторинг.

- Разтворен кислород O_2 - 77% в отлично състояние, 18% в добро и 5% в умерено
- Азот амониев NH_4-N - 17% в отлично състояние, 66% са в добро и 17% в умерено
- Нитратен азот NO_3-N - 42% в отлично състояние, 33% са в добро и 25% са в умерено
- Ортофосфати PO_4-P - 19% в отлично състояние, 15% са в добро и 66% са в умерено
- БПК₅ - 19% са в отлично състояние, 47% са в добро, а 34% са в умерено.

През 2021 г. се наблюдава запазване на тенденцията за подобряване качеството на повърхностните води в България по отношение на основните физико-химични показатели, както в краткосрочен, така и в дългосрочен план.

търсене и най-висока социална отговорност (по отношение на безопасност на произведената продукция, отговор на желанието на потребителите да се хранят здравословно и грижата за околната среда).

Развитието на биологичното производство в България е благоприятствано от наличието на

качествен поземлен ресурс, климатичните условия, традициите в аграрния сектор.

Определящ за сектора на био земеделието е специфичният метод на производство, който поддържа екологичните баланси и произвежда продукция, покриваща принципите на екологичните цикли за непрекъснатото движение в природата чрез превръщане на вещества като вода, минерали, азот, кислород и въглерод в различни форми между живите същества, водата, въздуха и почвата.

Според данни на EUROSTAT²² относителният дял на площите заети с биологично отглеждани култури спрямо ИЗП в страната за периода 2013 до 2021 г. варира в широки граници.

В периода 2013 – 2016 г. относителният дял на тези култури нараства и достига максимална стойност от 3,2% (през 2016 година). След 2016 г. делът на площите, заети с биологично отглеждани култури, започва да намалява и достига равнищата през 2021 г. – 1,71%, т.е. след период на експанзия се забелзва постъпателно свиване на площите на отглеждани по принципите на биологичното земеделие култури.

В периода 2015-2021 общият брой на операторите, обхванати от система на контрол бележи спад (табл. 10). Оказва се, че финансовото подпомагане за био сектора е недостатъчно, а без него операторите са поставени в неравностойна позиция спрямо останалите не биологични оператори.

Аналогично и свързано с намаляване на броя на операторите, включени в системата за контрол с биологично растениевъдство, след 2016 г. се наблюдава тенденция за намаляване на площите в система на контрол, включващи площите в преход и биологично сертифицираните площи (табл. 11).

Таблица 10. Брой биологични оператори

Година	Общ брой оператори в система на контрол
2015	6 099
2016	7 164
2017	6 822
2018	6 478
2019	6 216
2020	5 844
2021	4 913

Източник: МЗХ

Таблица 11. Площи в системата за контрол

Година	Общо площи в система на контрол (ха)	Площи в преход (ха)	Площи, преминали преход (ха)
2015	118 552	97 013	21 539
2016	160 621	124 484	36 137
2017	136 617	88 164	48 453
2018	128 839	44 689	84 150
2019	117 780	22 225	95 555
2020	116 252	19 776	96 476
2021	86 310	15 887	70 423

Източник: МЗХ

Общите площи, върху които се прилагат методите на биологично производство (площи в период на преход и биологични площи) през 2022 г. са в размер на 110 440,68 ха, с 27,96% повече в сравнение с 2021 г. и представляват 2,85% от използваната земеделска площ в страната. За сравнение средната стойност на този показател възлиза на малко над 9% за Европейски съюз.

През 2022 г. площите със зърнено-житни култури са се увеличили с малко над 50%. С над 100% са се увеличили и площите с култури за зелено/фуражни култури от обработваеми земи.

Отбелязва се лек спад при пресните зеленчуци, пъпешни, ягоди, култивирани гъби (оранжерийно и полско производство) с 21% и трайните насаждения – 2,3%.

Голям ръст бележат постоянни ливади и пасища, като спрямо 2021 г. площите им са увеличени с над 56%.

При развитие на биологичното земеделие в България трябва да се имат предвид какъв дял заемат площите отглеждани по биологичен начин в общата площ от разглежданите видове култури. По този начин ще бъдат разкрит потенциала за нарастване площите под биологично производство.

Данните на ниво ЕС сочат, че в България се поддържа относително балансирано разпределение на площите под различен тип биологично производство, в сравнение с Гърция с преобладаващ дял на постоянно затревени площи, Полша и Румъния с голям дял на обработваеми

земи, и Франция с голям дял на трайните насаждения²³.

За 2021 г. се отчита, че 22% от площите със зърнено-бобови култури и съответно 15% от площите със трайни насаждения и постоянните ливади и пасища се отглеждат по биологичен начин.

С най-малък дял на площи под биологично земеделие са зърнено-житните култури и техническите култури под 1% от общата им площ. Същевременно последните две групи култури формират над 60% от ИЗП в България (табл. 12).

У нас през 2022 г. се увеличава делът на зърнено-житните култури, фуражните култури от обработваеми земи, постоянните ливади и пасища и угарите спрямо общата площ в система на контрол.

Същевременно намалява се делът на трайните насаждения, зеленчуците, техническите култури и кореноплодните.

Най-значим е делът на площите, заети с постоянни ливади и пасища, трайни насаждения, зърнено-житни и технически култури. Общият им дял възлиза на 75,5%.

Най-малък дял имат кореноплодните, зеленчуците, фуражните култури от обработваеми земи и зърнено-бобовите култури, като общият им дял възлиза на по-малко от 10%.

²³ <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Таблица 12. Площи на земеделски култури, отглеждани по биологичен начин и площи в преход

Вид култури	Площи в преходен период, ха		Площи, преминали периода на преход, ха		Общо площи, ха		Общо площи, % от ИЗП	
	2021 г.	2022 г.	2021 г.	2022 г.	2021 г.	2022 г.	2021 г.	2022 г.
Зърнено-житни култури, вкл. ориз	1 553,59	10 265,37	10 942,98	8 537,12	12 496,57	18 802,49	14,5	17,0
Зърнено-бобови, протеинови култури за производство на зърно	1 061,07	1 675,72	5 657,66	4 706,89	6 718,73	6 382,61	7,8	5,7
Кореноплодни култури	180,86	19,86	407,93	342,68	588,79	362,54	0,7	0,3
Технически култури	3 225,95	4 082,15	15 318,00	13 006,44	18 543,95	17 088,59	21,5	15,6
Пресни зеленчуци, гъбеш и ягоди	277,40	254,01	1 438,77	1 087,94	1 716,17	1 341,95	1,0	1,7
Трайни насаждения	3 741,35	4 910,59	19 382,64	17 682,02	23 123,99	22 592,61	2,0	1,2
Постоянни ливади и пасища	4 380,32	18 131,96	14 683,08	11 723,77	19 063,40	29 855,73	26,8	20,5
Фуражни култури от обработваеми земи (култури за зелено)	15,32	116,06	826,17	1 789,22	841,49	1 905,28	22,1	27,0
Угар	1 450,94	10 525,43	1 765,92	1 583,45	3 216,86	12 108,88	3,6	11,0

Източник: МЗХ, по данни от контролиращите лица въведени в регистъра по чл. 16а, ал. 1, т. 1 от Закон за прилагане на Общата организация на пазарите на земеделски продукти на Европейския съюз.

Биологично животновъдство

Секторът на биологичното животновъдство у нас се развива с по-бавни, в сравнение с растениевъдството, но стабилни темпове. През 2022 г. се запазва тенденцията за по-слабо развитие на сектора на биологичното животновъдство спрямо биологичното

растениевъдство. По биологичен начин в страната се отглеждат основно пчели, кози, говеда и овце. През 2022 г. се наблюдава запазване на броя на селскостопанските животни в система на контрол спрямо предходната година (табл. 13)

Таблица 13. Селскостопански животни в системата за контрол

Брой животни отглеждани по биологичен начин				% на животните, отглеждани по биологичен начин от общия брой животни към 1-ви ноември 2022 г.
Животни	2015 г.	2021 г.	2022 г.	
Говеда и Биволи	4 209	10 408	13 724	2,37 %
Овце	18 792	19 873	25 995	2,37 %
Кози	5 381	8 108	7 333	3,98 %
Пчелни семейства	178 331	218 949	214 183	26,02 %

Източник: МЗХ, по данни от контролиращите лица въведени в регистъра по чл. 16а, ал. 1, т. 1 от Закон за прилагане на Общата организация на пазарите на земеделски продукти на Европейския съюз.

По биологичен път през 2022 г. са получени 9 782,34 тона сурово мляко, 309 000 бр. яйца, 3 201,05 тона пчелен мед в т.ч. продукти от пчеларството.

Подпомагане на Биологичното земеделие

Финансовото подпомагане на биологичното производство, чрез мярка 11 в рамките на ПРСР 2014-2020 г. играе ключова роля в привличането на интереса на производителите, включително и млади стопани. По данни наДФЗ - РА при

изпълнението по мярка 11 на ПРСР 2014-2020 са извършени плащания за 295 400 250,11 лв., което е средно 42 200 029 лв. на година и предполага наличие на причини и проблеми при кандидатстващите земеделски стопани или проблеми от допуснати системни грешки от земеделците.

Прилагането на мярка 11 от ПРСР 2014-2020 формира следните очаквани въздействия върху околната среда и климата, дадени в таблица 14.

Таблица 14. Очаквани въздействия от прилагане на Мярка 11 от ПРСР 2014-2020 и наблюдавани въздействия върху околната среда и климата

Очаквани въздействия от Мярка 11 на ПРСР 2014-2020	Наблюдавани тенденции и очаквани въздействия върху околна среда и климата
Намаляване на използването на минерални торове, пестициди	Във връзка със стандартите за био-земеделие на ЕС: Ориентиране към култури, изискващи нискоразходни земеделски практики По-висок дял на азотфиксиращи и протеинови култури в сеитбообръщенията
Намаляване на замърсяването на почвите и водите	Животните като основен елемент в кръговрата на хранителните вещества на ниво био-ферма.
Земеделие, съобразено с добрите екологични практики (ДЗЕУ и ЗИУ)	Увеличаване дела на постоянните пасища и затревени площи: Допустими за подпомагане по Мярка 10; По-малко рискови за преобразуване отколкото трайни насаждения, технически и полски култури Рискови, ако не се отглеждат животни
Намаляване на водната и ветрова ерозия на почвите	Увеличен дял на площите с трайни насаждения: Добри пазарни възможности – снабдяване със био-суровини за ХВП Не се изисква доказване на плодна продукция от орехоплодни – изкривяване на субсидиите
Опазване и поддържане на високо ниво на биоразнообразие	По-висок дял на постоянни затревени площи и трайни насаждения Намаляване на площите с диворастващи – съхранение на естествени местообитания Увеличен брой пчелни семейства – поддържане на екологична услуга опрашване, и производство на пчелен мед – екологична услуга предоставяне на здравословни храни Комбинирано плащане за защитени породи и био-животновъдство

Източник: Собствени проучвания и оценки

Пазар на биологични продукти

Преобладаваща част от биологичните храни у нас се изнасят, предимно на европейския пазар. България изнася основно сертифицирани диви сушени горски плодове и билки. Добър прием на международните пазари намират замразените плодове (ягоди, малини и боровинки), мед, етерични масла от роза, лавандула, мента, сирене, кашкавал и конфитюри. През 2022 г. се отчита продължаващото увеличава на броя на специализираните магазини за продажба на био

храни, както и търговските обекти, които се включват в дистрибуцията на биологични храни. Министерството на земеделието и храните осъществява ефективен надзор и контрол в областта на биологичното земеделие, което прави българските биопродукти легитимни на общия пазар на ЕС. развитието на сектора се насърчава чрез информационни и разяснителни дейности за ползите и предимствата на биологичното земеделие.

Като основни силни страни на биологичното производство в България могат да бъдат определени следните:

- Пестицидният отпечатък в България е сред най-ниските в Европейския съюз;
- България разполага с подходящи почвени и климатични ресурси за развитие на био земеделие;
- Една четвърт от пчелните семейства в България се отглеждат в съответствие с методите на биологичното земеделие;
- България е най-големия производител на биологично розово и лавандулово масло в света. Това определя страната, като ключов производител с традиции в производството на суровини за био козметиката;
- Има изградени консултантски и обучителни екипи по биологично земеделие към неправителствените организации (НПО), които предлагат услуги на пазарен принцип;
- В научните институти се поддържат семена от местни сортове зърнени култури, зеленчуци, плодове, които са издръжливи на болести, неприятели и са подходящи за нашите климатични условия, както и за биологично производство;
- Във висшите учебни заведения (АУ - Пловдив, ЛТУ - София и ТрУ - Стара Загора) се предлага обучение по биологично земеделие;
- Има достатъчно на брой биологични ферми с модерни системи на биологично производство, които могат да бъдат използвани, като центрове за обучение и провеждане на научни опити;
- През последните години се утвърждават нови канали за продажба в цялата търговска мрежа. Все повече супермаркети, малки магазини и бензиностанции започват да продават биологични продукти;
- Осигуряването на благоприятни условия за развитие на биологичното земеделие е заложено в стратегически документи на национално и местно ниво;

- Изградени са административни структури към МЗХ - дирекция „Биологично производство“ и Консултативен съвет по биологично земеделие.

Като слаби страни на биологичното производство в България могат да бъдат определени следните:

- По-ниски средни добиви от био земеделие в сравнение с подобни в ЕС и с конвенционалните такива;
- Недостатъчно развит преработвателен сектор, както и ненасърчаване на късите вериги на доставки и био фермерски пазари;
- Износ на биологични продукти предимно като суровина (изнася се добавена стойност);
- За част от биологичния сектор съществен мотив за производството е получаването на субсидии;
- Ограничено производство на биологичен фураж;
- Недостатъчно квалифицирана работна сила в сферата на биологичното производство;
- Слаба връзка между науката, бизнеса и държавата;
- Малък пазар на разрешените продукти за растителна защита за биологично производство, което ги оскъпява и липса на информация за разрешените препарати за растителна защита за биологично производство;
- Непостоянно финансиране за представяне на био продуктите на национални изложения и форуми с цел стимулиране на търговията и износа, в т.ч. и за разширяване на пазарите за българските биопродукти (липсва сигурност и предвидимост).

Възползването от съществуващите възможности ще способства устойчивото развитие на биологичното производство в България:

- Повишен интерес на потребителите към консумацията на храна с доказани здравословни качества;
- Търсенето на продукти от късите вериги е съществено и трябва да бъде разширен пазарът

на късите доставки, а био продуктите са подходящи за такъв тип доставки;

- Продължаване на прилагането на интервенции от Стратегическия план 2023-2027 за подпомагане на биологичното земеделие и възможността за прилагане на отделни мерки и схеми, финансирани с европейски средства;
- Утвърждаване на нови канали за продажба на биопродукти в търговската мрежа;
- Растящ интерес към биопродуктите в европейски мащаб, което създава условия за по-добра реализация извън страната;
- Възможност за включване на биопродуктите, като задължителен елемент от менюто на обществени заведения за хранене;
- Въвеждане на местни биологични продукти в храните, предлагани в държавни и общински обекти, болници, училища, военни поделения и др.;
- Електронните бази данни за сертифицирани оператори, контролиращи лица, посевен и посадъчен материал може да бъдат подобрени, следва да продължат усилията за усъвършенстване на създаденият био регистър;
- Стимулиране на местни икономически инициативи отдолу-нагоре и на нагласите за сдружаване;
- Обвързване на екологичните политики на държавата с биологичното земеделие;
- Въвеждане на критерии с целеви бюджети за подбор на проектни предложения и въвеждане на ограничения, които осигуряват справедливо и целесъобразно разпределяне на средствата.

Същевременно биологичното производство в България е изправено и трябва да се справи със следните заплахы:

- Растящи изисквания към земеделските производители по отношение опазване на околната среда и новите правила на Общността от 2022 г. за биологичното производство, които

оскъпяват продукцията и създават затруднения пред биологичните оператори;

- Силен конкурентен натиск на вносните храни;
- Съществуващо недоверие в потребителите заради неразбиране и неправилно етикетирание на биологичните продукти;
- Еднакъв размер на компенсаторните плащания в биологичното земеделие за попадащи в една и съща група култури, но с различни по тежест производствени разходи;
- Растящи разходи за сертификация, контрол, пробовземане и анализи;
- Неразвит преработвателен сектор на биологична продукция.

Въз основа на анализа на биологичното производство в България може да се обобщи, че е необходимо да се стимулира потреблението на биологични продукти, което включва повишаване на осведомеността (провеждане на информационни кампании за ползите от консумация на биопродукти) и доверието на потребителите в качеството на българските биопродукти. Същевременно е наложително да се насърчават производителите да прилагат биологични методи на производство, а преработвателите да преработват биологични суровини в продукти с добавена стойност.

Тези действия трябва да бъдат подпомогнати с улеснен достъп до пазари, което включва: скъсяване на веригата за доставка, директни продажби, сдружаване на биологичните оператори с цел създаване на по-благоприятна среда за реализиране на продукцията, провеждане на информационни и комуникационни кампании относно съществуващите вече фермерски пазари и биологични оператори, извършващи директни продажби, както и публичното им обявяване в био регистъра за дейност „директни продажби на биопродукти от производител“. Също така развитието на биологичното производство в страната изисква и полагане на усилия и действия за повишаване на знанията и уменията на биологичните оператори за прилагането на новите правила в сектора.

III. SWOT – АНАЛИЗ

Представеният SWOT е структуриран според идентифицираните основни акценти от извършения в преходната глава анализ на селското стопанство.

Основни акценти в анализа	Идентифицирани констатации и изводи от анализа	S – силна страна W – слаба страна O – възможност T – заплаха	Приоритети в Националната програма
ВЛИЯНИЕ НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО ВЪРХУ КОМПОНЕНТИТЕ НА КЛИМАТА	Емисиите на основните ПГ имат тенденция към намаляване в сектора на селското стопанство.	S	Задържане и последващо намаляване на нетните емисии от парникови газове от селското стопанство
	Намаление на амониевите емисии от селското стопанство.	S	Задържане и последващо намаляване на амониевите емисии от газове от селското стопанство.
	Емисиите на метан намаляват след 2000-та година (главно от ферментация при селскостопанските животни), във връзка със спада на броя животни в страната.	S	Задържане и последващо намаляване на емисии от метан от животновъдството
	Действащ непрекъснат мониторинг на емисиите и поглъщането на CO ₂ -емисии от земеделски почви.	S	Укрепване на мониторинга на емисии и поглъщането на CO ₂ -емисии от земеделски почви.
	Завишено ниво на емисиите на N ₂ O в общите емисии на ПГ, емитирани от земеделието.	W	Понижаване на нивата на емисиите на N ₂ O в общите емисии на ПГ, емитирани от земеделието.
	Очаква се климатичните промени, чрез увеличаване на температурите, да доведат до нарастване риска от засушавания, което може да доведе до по-продължителен вегетационен период на посевите и пасищата. Може да се засили разпространението на патогенни заболявания при животните.	T	Стимулиране на инвестиции в съоръжения и оборудване за преодоляване на последните от климатичните промени в земеделието;

	Селското стопанство в България заема второ място като емитер на ФПЧ10, заедно с негоривните производствени процеси.	О	Ограничаване на изгарянето на биомаса чрез повишаване на информираността и знанията на земеделските производители за принципите на кръговата биоикономика
	Емисиите на NH ₃ за 2021 г. от селското стопанство на България се дължат 57,5% на управлението на различните видове оборския тор и 42,3% на внасянето на неорганични N торове.	Т	Въвеждане на устойчиви практики за управление на оборския тор в земеделските стопанства
	Броят на отглежданите животни в България е намалял с 81,3 % за периода 1990-2021, а в същото време емисиите на NH ₃ от селското стопанство са намалели с 63,6 % и представляват едва 1,14% от емисиите на ЕС.	О	Въвеждане на устойчиви практики за управление на оборския тор в земеделските стопанства
	Събирането на растителни отпадъци, било за директно изгаряне или като суровина за производство на пелети и брикети, допринася за намаляване рисковете от пожари на полето. Избягването им има положителен ефект за атмосферата и климата.	О	Повишаване на информираността и знанията на земеделските производители за принципите на кръговата биоикономика
	Изгарянето и преработката на растителни и животински отпадъци (която се осъществява при висока температура) намалява разпространението на вредители и плевели.	О	Повишаване на информираността и знанията на земеделските производители за принципите на кръговата биоикономика
	Отглеждането на енергийни растения води до подобряване на климата чрез фотосинтезата, при която се абсорбира въглероден диоксид и се произвежда кислород.	О	По-ефективно използване на природните ресурси чрез постигане на ефект на синергия

	Използването на животински екскременти за получаване на биогаз подобрява управлението на оборския тор и намалява отделянето на метан и други парникови газове, които се образуват при свободното гниене на отпадъците.	O	Повишаване на информираността и знанията на земеделските производители за принципите на кръговата биоикономика
	Необходими са по-съществени намаления на емисиите на всички замърсители от страна на земеделския сектор за постигане на ангажиментите към 2030 г.	O	Насърчаване на нисковъглеродно земеделие, въз основа на анализа на възможностите за прилагане на такъв тип земеделие
ВЛИЯНИЕ НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО ВЪРХУ КАЧЕСТВОТО НА ПОЧВИТЕ	Използването на отпадъците и отстраняването им от земеделските земи лишава почвата от органичните елементи, които при естественото им гниене на място се връщат в почвата.	W	Въвеждане на азотно съхраняващи практики в почвата в земеделските стопанства
	Почвите в страната са в добро екологично състояние по отношение на запасеност с биогенни елементи/органично вещество.	S	Въвеждане на практика за рециклиране на хранителни вещества
	Увеличават се количествата на използваните пестициди в земеделието, като за България интензивното използване е под средното ниво за ЕС	W	Намаляване използването на продукти за растителна защита и химични торове
	Употребата на инсектициди в страната е под средната (сравнено с развитите Европейски страни), но се увеличава в последните години, като това покачване може да се увеличи още с промените в климата и покачването на средногодишните температури през следващите десетилетия.	W	Намаляване използването на продукти за растителна защита и химични торове
	Употребените количества хербициди и фунгициди също се увеличават, но остават под нивото на другите Европейски страни.	W	Намаляване използването на продукти за растителна защита и химични торове
	Увеличава се общото количество на употребените минерални торове в България за периода 2012-2021 г.	W	Намаляване използването на продукти за

			растителна защита и химични торове
Увеличението на използваните азотни торове на единица площ, създава риск от замърсяване на почвите и водите с нитрати, при неспазване на ЗИУ и ДЗЕУ, както и при занижен контрол върху тяхното спазване.	W		Намаляване използването на продукти за растителна защита и химични торове
Отбелязва се дефицит във фосфорния баланс в почвите. Небалансираното торене оказва негативно въздействие върху качеството на почвите и продукцията	W		Въвеждане на практика за рециклиране на хранителни вещества
България все още е с малък азотен отпечатък, но през последните 10 години се регистрира увеличаването му.	O		Въвеждане на практика за рециклиране на хранителни вещества
Отглеждането и добиването на биомаса от земеделието дава възможност за диверсификация на приходите, работни места и бизнес възможности, както и за предоставяне на нови услуги в селските райони.	O		Повишаване на информираността и знанията на земеделските производители за принципите на кръговата биоикономика
Сухият остатък от анаеробната ферментация е богат на азот, фосфор, калий и въглерод и може да се компостира, за да се използва като биотор.	O		Повишаване на информираността и знанията на земеделските производители за принципите на кръговата биоикономика
Използването на неорганични N торове в България бележи ръст от около 100% за последните 10 г.	W		Намаляване използването на продукти за растителна защита и химични торове
Доброто управление на пасищата води до намаляване на ерозията в почвата, употребата на пестициди и торове, до увеличаване пашата на животните, и може да допринесе заподобряване на тяхната плодовитост.	O		Стимулиране на инвестиции за добро управление на пасищата
Площта, заета с ливади и пасища нараства	O		Стимулиране на инвестиции за добро

			управление на пасищата
	Подобрените ливади и пасища могат да окажат благоприятно въздействие за регулиране на климата тъй като се ускорява атмосферното отделяне на въглерод от почвата.	O	Стимулиране на инвестиции за добро управление на пасищата
	Подобрените практики за управление на тревните площи и насърчаване на възстановяването на деградирани земи, ще допринесе за подобряване на качеството на животинските продукти и ще доведе до ползи за околната среда.	O	Стимулиране на инвестиции за добро управление на пасищата
	Броят на операторите в биологичното производство в България намалява през периода 2015-2021	T	Нарастване на дела на биологичното производство
	Диференцирано финансово стимулиране на българските био-култури и био-продукти, притежаващи на-висок потенциал за износ на европейския пазар - замразени, сушени или пресни плодове като ягоди, малини и боровинки, билки, етерични масла от роза, лавандула и мента – които да се добиват от култивирани площи, а не от природните местообитания с цел опазване на биоразнообразието.	O	Диференцирано финансово стимулиране на българските био-култури
ВЛИЯНИЕ НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО ВЪРХУ КАЧЕСТВОТО НА ВОДИТЕ	Отглеждането на енергийни растения и интензивното управление на земеделските земи може да доведе до промени в биологичното разнообразие, обедняване на почвите и замърсяване на водите.	T	Насърчаване на биологичното разнообразие в земеделските стопанства
	Нормата на торене с азотни торове не се превишава, но въпреки това данните за азотният баланс показват, че съществува екологичен риск от замърсяване на водите с нитрати.	T	Насърчаване на създаването и използването на биофилтри
	Големият брой животни, при които полученият оборски тор не съответства на наличните площи и нуждите на културите създава излишък от хранителни вещества, които преминават във водите и въздуха, освен ако не бъдат изведени от района.	T	Стимулиране на инвестиции, насочени към опазване на компонентите на околната среда
	Наблюдава се слаба тенденция на повишение на нитратите във водите през последните 20 години, с тенденция на снижаване за последните три години.	S	Намаляване използването на продукти за растителна защита и химични торове

	<p>Фосфатите също показват слабо изразена тенденция на понижениe за целия 20-годишен период. Трендове на понижениe се наблюдават и при процентът на пунктове, за съдържание на амониеви йони, нитритни йони и перманганатна окисляемост.</p>	S	<p>Намаляване използването на продукти за растителна защита и химични торове</p>
	<p>Наблюдава се постепенно подобряване на качеството на подземните води, като резултат от разширяването на обхвата на нитратно уязвимите зони.</p>	S	<p>Намаляване използването на продукти за растителна защита и химични торове</p>
	<p>Като цяло и независимо че е отбелязан известен положителен напредък, пренасищането с хранителни вещества от селското стопанство продължава да бъде едно от най-големите натоварвания върху водната среда.</p>	W	<p>Намаляване използването на продукти за растителна защита и химични торове</p>

**НАЦИОНАЛНА ПРОГРАМА ЗА ДЕЙСТВИЕ ЗА
ПРИНОС КЪМ ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ЦЕЛИТЕ НА
СТРАТЕГИЯТА „ОТ ФЕРМАТА ДО ТРАПЕЗАТА“
ДО 2030 г.**

IV. СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА НА ПРОГРАМАТА

Целта на **Национална програма за действие за принос към изпълнение на целите на стратегията „От фермата до трапезата до 2030 г.** е да актуализира и надгради стратегическата рамка за управление на аграрния сектор, регламентирана в Националната програма за развитие България 2030 г., като са очертани инструменти, мерки и дейности, свързани с изпълнение на конкретни цели и ангажименти, допринасящи за опазване на климата, околната среда, биоразнообразието и природните ресурси за периода до 2030 г.

Програмата е насочена към насърчаване на зелени инвестиции, устойчиво управление на природните ресурси, адаптиране към климатичните промени и смекчаване на последиците от тях в селското стопанство.

Преходът към устойчиви продоволствени системи изисква да се ограничи зависимостта от пестициди и антимикробни средства, да се намали прекомерната употреба на торове, да се разшири биологичното земеделие, да се подобри хуманното отношение към животните и да се възстановява биологичното разнообразие. Освен намаляването на отпечатъка на продоволствената система върху околната среда и климата, Програмата е и с фокус производство на храни по устойчив начин, които отговарят на високи стандарти за безопасност и качество, здраве на растенията, здраве на животните и хуманно отношение към тях.

Целите са съобразени с провежданата през последните години политика в аграрния сектор, основаваща се на производство, щадящо околната среда и изграждане на устойчиви производствени хранителни системи. Постигането им е тясно свързано с Общата селскостопанска политика (ОСП), която насърчава устойчивите земеделски практики, които са насочени към опазване на околната среда с подходящи интервенции и схеми в рамките на новия Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони на Република България за периода 2023-2027 г.

В Програмата са формулирани следните стратегически цели и мерки за тяхното постигане:

Стратегическа цел 1: Осигуряване на устойчиво производство на храни

Включените мерки са ориентирани изцяло към подкрепа на земеделските производители, които трябва да променят методите си на производство и да ползват във възможно най-голяма степен природосъобразни, технологични и цифрови решения за реализиране на по-добри резултати по отношение на климата и околната среда, за повишаване на адаптивността спрямо изменението на климата и за намаляване/оптимизиране на влаганите ресурси – пестициди, торове и др.

Този екологосъобразен модел на преход ще се основава на научни изследвания, иновации, технологии и инвестиции. Ускореният трансфер на знания и консултантските услуги са от ключово значение за да могат всички земеделски стопани да имат равен достъп до внедряването на технологични иновации и доказани добри производствени практики.

Фокусът е върху мерки, свързани с:

- Широко популяризиране и внедряване на земеделски практики, допринасящи за смекчаване изменението на климата и адаптиране към него;
 - Намляване на нетните емисии на парникови газове в атмосферата, еимитирани от различните селско стопански отрасли;
 - Повишаване на инвестиционната активност на земеделските стопанства насочена към опазване на компонентите на околната среда;
 - Намаляване на въглеродния отпечатък от дейността на земеделските стопанства.
 - Целеносочена политика за ускоряване експанзията на биологичното производство и площите, заети от земеделски култури
- Финансов план/ индикативен бюджет по стратегическата цел

В рамките на стратегическата цел са заложи общо **13 мерки**, чрез реализирането на които се постига планираното смекчаване на последиците върху околната среда.

За реализирането на стратегическата цел се предвижда следния индикативен бюджет: **3 307 479 496 лв.**

Стратегическа цел 2: Осигуряване на продоволствена сигурност

Измененията на климата и загубата на биоразнообразие представляват непосредствени и трайни заплахи за продоволствената сигурност.

С насърчаването на устойчиви практики на производителите на храни ще се укрепи продоволствената система, гъвкавост и сигурност.

Фокусът е върху мерки, свързани с:

- Използването на сортове земеделски култури и породи животни устойчиви към промените в климатичните условия;
- Намаление на употребата на химически вещества в земеделското производство;
- Ефективно управление на рисковете и нововъзникналите кризи в земеделието;
- Повишаване на конкурентоспособността на земеделските стопанства и ефективно управление на техните ресурси;
- Насърчаване на производството, преработката и предлагането на биологични продукти на пазара;
- Подкрепа на научноизследователската дейност в областта на устойчивото производство на храни.

В рамките на стратегическата цел са заложи общо **9 мерки**, чрез реализирането на които се постига планираното осигуряване на продоволствената сигурност.

За реализирането на стратегическата цел се предвижда следния индикативен бюджет: **1 113 504 804 лв.**

Стратегическа цел 3: Стимулиране на устойчиви практики за преработка на храни, търговия на едро, дребно, хотелиерство и хранителни услуги

Взаимодействието между различните участници във веригите за доставки има ключово значение за постигане на целите на Стратегията. Активното участие и припознаването на общите цели водят

синергични ефекти и създаване на стойност по веригата на доставки.

Фокусът е върху мерки, свързани с:

- Поддържане и използване на браншови стандарти за адаптиране и прилагане на добри практики в производството на храни;
- Насърчаване на научните изследвания, иновации и трансфер на знания в областта на преработването и опаковането на храни;
- Популяризиране на използването на защитени наименования за произход и защитени географски указания за храни с традиционен характер на производство в отделните региони на страната;
- Създаване на условия за внедряване на принципите на кръговата икономика при преработката и търговията с храни
- Насърчаване на сътрудничеството по веригата от стойности за устойчиви доставки на храни на местните пазари.

В рамките на стратегическата цел са заложи общо **6 мерки**, чрез реализирането на които се постига планираното стимулиране на устойчиви практики за преработка на храни и свързани индустрии.

За реализирането на стратегическата цел се предвижда следния индикативен бюджет: **73 618 136 лв.**

Стратегическа цел 4: Насърчаване на устойчивото потребление на храни и улесняване на преминаването към здравословни и устойчиви диети

Съвременният потребител има нужда да бъде информиран за предимствата на биологичните продукти и как чрез потребителският си избор въздейства на производствената система. Насърчаването на потреблението на храни произведени по отговорен начин ще подобри общественото благосъстояние.

Фокусът е върху мерки, свързани с:

- Стимулиране потреблението на биологични хранителни продукти както от растителен, така и от животински произход;

- Създаване на условия за поемане на информиран избор на биологични хранителни продукти от страна на потребителите;
- Създаване на условия на прозрачност и проследимост на производството и доставката на хранителни продукти на пазара;
- Създаване на навици в обществото за здравословно хранене и зрадославен начин на живот, чрез режима на хранене;
- Промотиране предлагането на традиционни местни хранителни продукти;
- Налагането на „зелени критерии“ при провеждането на обществени поръчки, свързани с доставката на храни.

В рамките на стратегическата цел са заложи общо **9 мерки**, чрез реализирането на които се планира постигане на планирано насърчване на устойчивото потребление на здравословни храни и устойчиви диети.

За реализирането на стратегическата цел се предвижда следния индикативен бюджет: **46 604 090 лв.**

Стратегическа цел 5: Намалване на загубите и разхищението на храни

Съвремените производствени системи имат голям капацитет и често се стига до загуби и разхищение на храни, които са годни за консумация. В този смисъл усилията насочение към тяхното предотвратяване и минимизиране ще позволи по-ефективно да се използват наличните ресурси. Също така чрез предвидените действия определени социални групи могат да бъдат подпомогнати.

Фокусът е върху мерки, свързани с:

- Насърчаване използването на платформи за координирани действия с оглед намалване на загубите на храни по веригата от стойности;
- Популяризиране на добри практики в превенцията и предотвратяването на загубите на храни;
- Повишаване на осведомеността на

потребителите относно основните елементи и значението на маркировката на хранителни продукти;

- Насърчаване консумацията и употребата на лодове и зеленчуци с нестандартен вид.

В рамките на стратегическата цел са заложи общо **5 мерки**, чрез реализирането на които се планира постигане на планираното намаление на загубите на храни и хранителни отпадъци.

За реализирането на стратегическата цел се предвижда следния индикативен бюджет: **1 130 000 лв.**

Стратегическа цел 6: Борба с измамите с храни по веригата за доставки на храни

Доверието на потребителите е важен двигател на потребителското поведение. Ето защо е необходимо да се положат усилия за борба с измамите в хранителния сектор. Гарантирането на качествата на продуктите е в основата на потребителското доверие.

Фокусът е върху мерки, свързани с:

- Създаване на условия за контрол по веригата от доставки, чрез дигитализация на процесите от фермата до трапезата;
- Подобряване на контрола за прилагане на актуално законодателство с оглед спазване на изискванията за биологично производство и ефективен контрол;
- Засилване на контрола по веригата то доставки, особено при производството и доставката на биологични продукти на пазара.

В рамките на стратегическата цел са заложи общо **4 мерки**, чрез реализирането на които се планира постигане на ефективна борба с измамите с храни по веригата от доставки у нас.

За реализирането на стратегическата цел се предвижда следния индикативен бюджет: **4 099 978 лв.**

Мерки и дейности	Бюджетна рамка (лева)	Срок за изпълнение	Резултат	Изпълнение на мерките		Отговорни институции	
				Индикатор	Целева стойност	Водеща	Партньор
Стратегическа цел 1: Осигуряване на устойчиво производство на храни/Ensuring sustainable food production							
<p>М 1.1 Подкрепа на земеделските стопани за прилагане на земеделски практики, допринасящи за намаляване на емисиите или за поддържане/подобряване на съхранението на въглероден диоксид</p>	<p>1 525 547 400 <u>Източник:</u> ЕФГЗ чрез СПРЗСР</p>	2030 г.	<p>1. Намалени нетни емисии от парникови газове от селското стопанство и подобро улавяне на въглерод</p> <p>2. Подобро почвено плодородие</p>	<p>1. Дял на използваната земеделска площ (ИЗП), за която са поети подпомагани задължения за подобряване на адаптирането към изменението на климата, % от ИЗП</p> <p>2. Дял на ИЗП, обхваната от подпомагани ангажменти за намаляване на емисиите или за поддържане или подобряване на съхранението на въглероден диоксид, % от ИЗП</p> <p>3. Дял на ИЗП, обхваната от подпомагани ангажменти за подобряване на управлението на хранителните вещества, % от ИЗП</p>	<p>1,8</p> <p>15,9</p> <p>8,87</p>	МЗХ	<p>Земеделски стопани</p> <p>Земеделски камари</p> <p>Браншови организации</p>
<p>М 1.2 Насърчаване на инвестиции в технологична и екологична модернизация,</p>	<p>594 849 164 <u>Източник:</u> НБ</p>	2030 г.	<p>1. Намалени нетни емисии от парникови газове от селското стопанство и подобряване улавянето на въглерод</p>	<p>1. Дял на стопанствата, ползващи се от инвестиционна помощ по ОСП с цел да се допринесе за смекчаване на изменението на</p>	0,24	МЗХ	<p>Земеделски стопани</p> <p>Земеделски камари</p>

Мерки и дейности	Бюджетна рамка (лева)	Срок за изпълнение	Резултат	Изпълнение на мерките		Отговорни институции	
				Индикатор	Целева стойност	Водеща	Партньор
допринасяща за намаляване емисии от парникови газове	ЕЗФРСР чрез СПРЗСР Механизъм за възстановяване и устойчивост чрез НПВУ		2. По- ефективно използване на природните ресурси 3. Подобрена енергийна ефективност 4. Подобрена устойчивост към климатичните промени на база енергийна независимост	климата и за адаптиране към него, както и за производство на възобновяема енергия или биоматериали, % 2. Подпомагани инвестиции в капацитет за производство на енергия от възобновяеми източници, включително на биологична основа, в MW 3. Дял на стопанствата, ползващи се от подпомагане с цел използване на технологии за цифрово земеделие по линия на ОСП, % 4. Брой подпомогнати земеделски стопанства по Фонда за технологична и екологична модернизация от НПВУ, бр.	7 12,84 636		Браншови организации
М 1.3 Популяризиране прилагането на нисковъглеродно земеделие чрез: а) изготвяне на анализ на	1 000 000 <u>Източник:</u> НБ ЕЗФРСР	2030 г.	Намалени нетни емисии от парникови газове от селското стопанство и подобряване улавянето на въглерод	1. Изготвен анализ за прилагане на нисковъглеродно земеделие, бр.	1	МЗХ ССА	Земеделски стопани Земеделски камари

Мерки и дейности	Бюджетна рамка (лева)	Срок за изпълнение	Резултат	Изпълнение на мерките		Отговорни институции	
				Индикатор	Целева стойност	Водеща	Партньор
възможностите за прилагането му и б) информирани и консултирани на земеделски стопани, трансфер на знания за въвеждане на нисковъглеродни практики и за възможностите за сертифициране на поглъщанията на въглерод	чрез СПРЗСР			2. Проведени информационни събития/обучения/семинари за трансфер на знания, бр.	378	НССЗ	Браншови организации
М 1.4 Подкрепа за инвестиции, свързани с ефективно управление на води в земеделието	315 268 416 <u>Източник:</u> НБ ЕЗФРСР чрез СПРЗСР Механизъм за възстановяване и устойчивост чрез НПВУ	2030 г.	По-ефективно използване на природните ресурси	Дял на ИЗП, обхваната от подпомагани ангажменти за качеството на водните обекти, %	12,56	МЗХ	Земеделски стопани „Напоителни системи“ ЕАД Сдружения за напояване

Мерки и дейности	Бюджетна рамка (лева)	Срок за изпълнение	Резултат	Изпълнение на мерките		Отговорни институции	
				Индикатор	Целева стойност	Водеща	Партньор
<p>М 1.5 Приемане и изпълнение на Национален план за развитие на биологичното производство до 2030 г. за провеждане на целенасочена политика за нарастване дела на биологичното производство</p>	<p><u>Източник:</u> НБ</p>	2030 г.	1. Нараснал дял на биологичното производство	<p>1. Приет Национален план за развитие на биологичното производство, бр.</p> <p>2. Дял на ИЗП, заети с биологично производство, %</p>	<p>1</p> <p>5% - 2026 г.</p> <p>10% - 2030 г.</p>	МЗХ	<p>Браншови организации</p> <p>НПО</p>
<p>М 1.6 Подкрепа на земеделските стопани за развитие на биологично производство</p>	<p>728 308 989</p> <p><u>Източник:</u> НБ ЕФГЗ/ ЕЗФРСР чрез СПРЗСР</p>	2030 г.	Нараснал дял на биологичното производство	Дял на ИЗП, подпомагана по ОСП за биологично земеделие, с разпределение за поддържане и преобразуване, %	3,98	МЗХ	<p>Браншови организации</p> <p>НПО</p>
<p>М 1.7 Популяризиране на биологичното</p>	1 750 000	2030 г.	Нараснал дял на биологичното производство	1. Проведени информационни събития/обучения/семинари, бр.	700	МЗХ НССЗ	Земеделски стопани

Мерки и дейности	Бюджетна рамка (лева)	Срок за изпълнение	Резултат	Изпълнение на мерките		Отговорни институции	
				Индикатор	Целева стойност	Водеща	Партньор
производство сред земеделските стопани, в т.ч. провеждане на информационни семинари, демонстрационни дейности и предоставяне на индивидуални консултации за земеделски стопани	Източник: НБ ЕЗФРСР чрез СПРЗСР			2. Предоставени консултации, бр.	3 500		Браншови организации НПО
М 1.8 Прилагане на подхода „Едно здраве“ чрез приемане на Национална програма за действие срещу антимикробната резистентност	НБ	2024 г.	Ограничена употреба на антимикробни средства в животновъдството	Разработена и приета Национална програма за действие срещу антимикробната резистентност, бр.	1	МЗ МЗХ	БАБХ Браншови организации
М 1.9 Подобряване здравния статус на животните чрез разработване на програми за намаляване на употребата на антимикробни препарати на ниво животновъден обект за подобряване на контрола	24 447 875 Източник: НБ ЕЗФРСР чрез СПРЗСР	2030 г.	Подобрен здравен статус на животните	Дял на животинските единици, засегнати от подпомогнати действия за ограничаване използването на антимикробни средства (предотвратяване / намаляване), %	17,64	МЗХ БАБХ	Земеделски стопани Браншови организации

Мерки и дейности	Бюджетна рамка (лева)	Срок за изпълнение	Резултат	Изпълнение на мерките		Отговорни институции	
				Индикатор	Целева стойност	Водеща	Партньор
на значимите заболявания по животните							
М 1.10 Стимулиране повишаването на биосигурността на животновъдните обекти във връзка с ограничаване разпространението на значими заболявания по животните	47 310 024 <u>Източник:</u> НБ ЕЗФРСР чрез СПРЗСР	2030 г.	Подобрена биосигурност на земеделските стопанства	1. Дял на свиневъдните стопанства, предприели мерки за повишаване на биосигурността, %; 2. Дял на птицевъдните стопанства, предприели мерки за повишаване на биосигурността, %	4,0 2,0	МЗХ БАБХ	Земеделски стопани
М 1.11 Подпомагане на земеделските стопани за подобряване на условията на жизнената среда за отглеждане на животни	58 674 900 <u>Източник:</u> НБ ЕЗФРСР чрез СПРЗСР	2030 г.	Подобрено хуманно отношение към животните	Дял на животинските единици, попадащи в обхвата на подпомогнати действия за подобряване на хуманното отношение към животните, %	17,64	МЗХ БАБХ	Земеделски стопани
М 1.12 Сътрудничество и участие на научни организации в	7 500 000 <u>Източник:</u>	2030 г.	1. Подобрено сътрудничество между заинтересованите страни 2. По-ефективно използване на природните ресурси	Брой изпълнявани научни програми и проекти	15	ССА Научни организации	Земеделски стопани

Мерки и дейности	Бюджетна рамка (лева)	Срок за изпълнение	Резултат	Изпълнение на мерките		Отговорни институции	
				Индикатор	Целева стойност	Водеща	Партньор
изпълнението на изследователски програми в областта на растениевъдството и животновъдството, включително и за разработване на иновативни технологични решения, алтернативи на антибиотиците и др.	Фонд Научни изследвания Национален иновационен фонд Европейски научни програми					Аграрни университети	
М 1.13 Повишаване на осведомеността и знанията на земеделските стопани за внедряване на добри практики за производство, в т.ч. и практики за предотвратяване развитието на антимикробна резистентност	2 822 728 <u>Източник:</u> НБ ЕЗФРСР чрез СПРЗСР Механизъм за възстановяване чрез НПВУ	2030 г.	1. Подобрено сътрудничество между науката и бизнеса 2. По-ефективно използване на природните ресурси	1. Брой проведени информационни събития/обучения/семинари 2. Брой лица, които се възползват от обучение и обмен на знания с цел подобряване на устойчивите показатели в областта на икономиката, социалните дейности, околната среда, климата и ефективното използване на ресурсите 3. Функциониращ „Модул за онлайн обучение, вкл. съдържание на учебните	700 35 000 1	МЗХ БАБХ НССЗ Браншови асоциации	Научни организации Аграрни университети Земеделски стопани

Мерки и дейности	Бюджетна рамка (лева)	Срок за изпълнение	Резултат	Изпълнение на мерките		Отговорни институции	
				Индикатор	Целева стойност	Водеща	Партньор
				модули и консултации на земеделски стопани, едновременно с поддържането на информация, свързана със съвременни технологични и екологични решения за отглеждане на основни групи земеделски култури и селскостопански животни по конвенционален и биологичен начин в съответствие с изискванията за устойчиво използване на природните ресурси и адаптиране към климатичните промени“, част от Електронна информационна система в земеделието, бр.			
Стратегическа цел 2: Осигуряване на продоволствена сигурност / Ensuring food security							
М 2.1 Подпомагане отглеждането на сортове, устойчиви към климатични условия чрез практики за интегрирано производство	137 965 539 <u>Източник:</u> НБ ЕЗФРСР чрез СПРЗСР	2030 г.	Подобрено здраве на растенията с оглед климатичните промени	Подпомогнати площи, на които се отглеждат сортове, устойчиви към климатичните условия, ха	414 000	МЗХ	Земеделски стопани

Мерки и дейности	Бюджетна рамка (лева)	Срок за изпълнение	Резултат	Изпълнение на мерките		Отговорни институции	
				Индикатор	Целева стойност	Водеща	Партньор
<p>М 2.2 Насърчаване на маленето на употребата на продуктите за растителна защита и торове, в т.ч. за внедряване и усъвършенстване на методи за интегрирана борба срещу вредителите по растенията и растителните продукти</p>	<p>195 583 000 <u>Източник:</u> НБ ЕФГЗ/ ЕЗФРСР чрез СПРЗСР</p>	2030 г.	Намаляване на употребата на най-опасните пестициди	Дял на ИЗП, обхваната от подпомагани конкретни ангажименти, водещи до устойчиво използване на пестициди с цел да се намалят рисковете от пестицидите и тяхното въздействие, като изтичането на пестициди, %	18,09	МЗХ БАБХ	Земеделски стопани
<p>М 2.3 Дигитализация на процесите за проследяване употребата на продукти за растителна защита и торове“ по проект „Дигитализация на процесите от фермата до трапезата“ от НПВУ</p>	<p>1 494 565 <u>Източник:</u> Механизъм за възстановяване и устойчивост чрез НПВУ</p>	2030 г.	Създадени условия за проследимост и по-ефективен контрол на реалната употреба на торове и продукти за растителна защита	Функциониращ „Модул за употребата на продукти за растителна защита и торове чрез дигитализация на дневниците за тяхната употреба“, част от Електронна информационна система в земеделието, бр.	1	МЗХ БАБХ	

Мерки и дейности	Бюджетна рамка (лева)	Срок за изпълнение	Резултат	Изпълнение на мерките		Отговорни институции	
				Индикатор	Целева стойност	Водеща	Партньор
<p>М 2.4</p> <p>Дигитализация на процесите за проследяване употребата на антимикробни ветеринарномедицински продукти (ВМП) по проект „Дигитализация на процесите от фермата до трапезата“ от НПВУ</p>	<p>1 494 565</p> <p><u>Източник:</u></p> <p>Механизъм за възстановяване и устойчивост чрез НПВУ</p>	2030 г.	<p>1. По -ефективен контрол върху употребата на ВМП</p> <p>2. Гарантиране производство на безопасна животинска продукция и опазване на общественото здраве</p>	<p>Функциониращ „Модул за контрол на употребата на антимикробни ВМП чрез определяне на специфични референтни прагове на употреба за антимикробни средства при различни категории и видове продуктивни животни“, част от Електронна информационна система в земеделието, бр.</p>	1	<p>МЗХ</p> <p>БАБХ</p>	
<p>М 2.5</p> <p>Поддържане на система за ефективно управление на рискове и нововъзникнали кризи в аграрния отрасъл</p>	<p>117 349 800</p> <p><u>Източник:</u></p> <p>НБ</p> <p>ЕЗФРСР чрез СПРЗСР</p>	2030 г.	<p>Сигурност на веригите за доставки</p>	<p>Дял на стопанствата с подпомогнати инструменти за управление на риска по ОСП, %</p>	29,6	<p>МЗХ</p>	<p>Браншови организации</p>

Мерки и дейности	Бюджетна рамка (лева)	Срок за изпълнение	Резултат	Изпълнение на мерките		Отговорни институции	
				Индикатор	Целева стойност	Водеща	Партньор
<p>М 2.6 Инвестиции в земеделски стопанства за подкрепа на тяхната конкурентноспособност</p>	<p>477 989 816 <u>Източник:</u> НБ ЕЗФРСР чрез СПРЗСР</p>	2030 г.	<p>Подобрена конкурентноспособност и устойчивост на земеделските стопанства</p>	Брой на подкрепени земеделски стопанства	1 100	МЗХ	Земеделски стопани
<p>М 2.7 Инвестиции за преработка на селскостопански продукти, насочени към опазване на компонентите на околната среда, в т.ч. и за преработка на биологична продукция</p>	<p>174 188 156 <u>Източник:</u> НБ ЕЗФРСР чрез СПРЗСР</p>	2030 г.	<p>1. Подобрена конкурентноспособност и устойчивост на земеделските стопанства 2. Нараснал дял на биологичното производство</p>	Брой подкрепени оператори	144	МЗХ	Земеделски стопани
<p>М 2.8 Стимулиране на предлагането и потреблението на биологични продукти</p>	<p>6 950 405 <u>Източник:</u> НБ</p>	2030 г.	<p>1.Повишена информираност за ползите от консумация на здравословни и чисти храни 2.Нараснал дял на биологичното производство</p>	<p>1. Брой поведени информационни кампании 2. Участия в международни изложения, бр.</p>	<p>21 21</p>	<p>МЗХ ДФЗ</p>	<p>Браншови организации НПО</p>

Мерки и дейности	Бюджетна рамка (лева)	Срок за изпълнение	Резултат	Изпълнение на мерките		Отговорни институции	
				Индикатор	Целева стойност	Водеща	Партньор
<p>М 2.9 Подкрепа на научноизследователска и развойна дейност в областта на устойчивите производствени методи/устойчивото производство на храни</p>	<p>488 958</p> <p>Източник: Фонд Научни изследвания</p> <p>Национален иновационен фонд</p> <p>Европейски научни програми</p>	2030 г.	Подобрено сътрудничество между науката и бизнеса	Брой изпълнявани научни програми и проекти	5	ССА Научни организации Аграрни университети	Бизнес оператори
Стратегическа цел 3: Стимулиране на устойчиви практики за преработка на храни и хранителни услуги / Stimulating sustainable food processing and food services practices							
<p>М. 3.1 Повишаване на информираността за възможностите за прилагане на принципите на кръговата икономика</p>	<p>35 000</p> <p>Източник: НБ ЕЗФРСР чрез СПРЗСР</p>	2030 г.	<p>1. Повишена ресурсна ефективност и увеличена добавена стойност на промишленото производство</p> <p>2. По-ефективно използване на природните ресурси</p>	Брой проведени информационни събития за насърчаване производството и потреблението на био-горива, био-пестициди и биоторове, вкл. след рециклиране на био-остатъци и суровини във фермите или преработващите предприятия	7	ССА МЗХ НССЗ Научни организации Аграрни университети Браншови асоциации Земеделски стопани	

Мерки и дейности	Бюджетна рамка (лева)	Срок за изпълнение	Резултат	Изпълнение на мерките		Отговорни институции	
				Индикатор	Целева стойност	Водеща	Партньор
<p>М 3.2 Поддържане и използване на електронен наръчник за браншови стандарти от производителите на храни</p>	НБ	2030 г.	Стабилност на агрохранителната верига	Брой производители на храни, прилагащи електронен наръчник за браншови стандарти	100	Производители на храни Браншови организации	БАБХ
<p>М 3.3 Насърчаване на научните изследвания, иновациите и трансфера на знания в областта на преработването и опаковането на храни</p>	<p>782 320 <u>Източник:</u> Фонд Научни изследвания Национален иновационен фонд Европейски научни програми</p>	2030 г.	<p>1. Стабилност на агрохранителната верига 2. Подобро сътрудничество между науката и бизнеса</p>	Брой изпълнявани научни програми и проекти	8	ССА Научни организации Аграрни университети	
<p>М 3.4 Популяризиране и подкрепа на</p>	<p>29 707 556 <u>Източник:</u></p>	2030 г.	Повишено предлагане на храни с високо качество	1. Стартирани/в процес на одобрение/вписани защитени наименования за произход,	5	МЗХ	Земеделски стопани

Мерки и дейности	Бюджетна рамка (лева)	Срок за изпълнение	Резултат	Изпълнение на мерките		Отговорни институции	
				Индикатор	Целева стойност	Водеща	Партньор
<i>производителите за регистрацията на защитените наименования за произход, защитени географски указания и храни с традиционно специфичен характер</i>	НБ ЕЗФРСР чрез СПРЗСР			защитени географски указания и храни с традиционно специфичен характер, бр. продукти 2. Участващи в схеми за качество производители, бр. производители	22		Производители на храни
М 3.5 <i>Насърчаване на кооперирането в отрасъла</i>	24 447 875 <u>Източник:</u> НБ ЕЗФРСР чрез СПРЗСР	2030 г.	<i>Стабилност на хранителните вериги</i>	Подпомогнати организации на производители или групи от производители, бр.	64	МЗХ	Земеделски стопани
М 3.6 <i>Сътрудничество за къси вериги на доставки и местни пазари</i>	18 580 385 <u>Източник:</u> НБ ЕЗФРСР чрез СПРЗСР	2030 г.	<i>Стабилност на хранителните вериги</i>	Подпомогнати проекти за сътрудничество за къси вериги, бр.	53	МЗХ	Земеделски стопани

Мерки и дейности	Бюджетна рамка (лева)	Срок за изпълнение	Резултат	Изпълнение на мерките		Отговорни институции	
				Индикатор	Целева стойност	Водеща	Партньор
Стратегическа цел 4: Настърчаване на устойчивото потребление на храни и улесняване на преминаването към здравословни и устойчиви диети / Promoting sustainable food consumption and facilitating the shift to healthy, sustainable diets							
<p>М 4.1 Подобряване на видимостта и възможността на потребителите за информиран избор на здравословна и произведена по устойчив начин храна</p>	<p>90 000 <u>Източник:</u> НБ</p>	2030 г.	Подобрена информираност и знания	<p>Брой комуникационни кампании, свързани с информация за етикетирание за хранителна стойност, етикетирание за екосъобразност и устойчивост</p> <p>2. Брой разработени информационни материали, свързани с информация за етикетирание за хранителна стойност, етикетирание за екосъобразност и устойчивост</p>	<p>4</p> <p>12</p>	<p>МЗХ</p> <p>БАБХ</p>	<p>Медийни партньори</p>
<p>М 4.2 Стимулиране консумацията на биологични плодове, зеленчуци, мляко и млечни продукти чрез програмите "Училищен плод" и "Училищно мляко"</p>	<p>35 204 940 <u>Източник:</u> Национални и Европейски програми</p>	2030 г.	Формиране на здравословни навици на деца и ученици	Брой доставки на биологични плодове, зеленчуци, мляко и млечни продукти	6	<p>МЗХ</p> <p>МЗ</p> <p>МОН</p>	<p>ДФЗ</p> <p>БАБХ</p> <p>Образователни институции</p> <p>Общини</p>

Мерки и дейности	Бюджетна рамка (лева)	Срок за изпълнение	Резултат	Изпълнение на мерките		Отговорни институции	
				Индикатор	Целева стойност	Водеща	Партньор
<p>М 4.3 Осигуряване на достъпна и актуална пазарна информация, улесняваща производители и потребители на биологични продукти</p>	<p>400 000 <u>Източник:</u> НБ</p>	2030 г.	Повишена прозрачност на пазара	<p>Изготвен анализ на търсенето и предлагането на биологични продукти, бр.</p> <p>Изготвен ежегоден анализ на степента на организация във веригите на доставките на био храни чрез анкетно проучване, бр.</p>	<p>1</p> <p>7</p>	МЗХ	НСИ
<p>М 4.4 Насърчаване включването на производители на храни във веригите за проследимост на качеството на произвежданите от тях храни чрез Blockchain технология в сектор „Земеделци“</p>	<p>8 801 235 <u>Източник:</u> Фонд Научни изследвания Национален иновационен фонд Европейски научни програми</p>	2030 г.	Промяна в поведението и отношението на производителите и потребителите към здравословни и устойчиви храни	Дял на производителите на храни, използващи Blockchain технология, %	15	ССА Научни организации Аграрни университети НССЗ	Земеделски стопани НПО

Мерки и дейности	Бюджетна рамка (лева)	Срок за изпълнение	Резултат	Изпълнение на мерките		Отговорни институции	
				Индикатор	Целева стойност	Водеща	Партньор
<p>М 4.5 Подобряване на информираността на потребителите по отношение на характеристиките на предлаганите храни и възможностите за здравословно хранене</p>	<p>630 000 <u>Източник:</u> НБ</p>	2030 г.	Повишена информираност на потребителит относно етикетиране на храните	Брой разработени информационни материали	12	МЗ МЗХ БАБХ	Медийни партньори
<p>М 4.6 Подкрепа на научните изследвания и иновациите, и трансфера на знания в областта на здравословното хранене и моделите на потребителско поведение</p>	<p>977 915 <u>Източник:</u> Фонд Научни изследвания Национален иновационен фонд Европейски научни програми</p>	2030 г.	Подобрено сътрудничество между науката и бизнеса	Брой научни изследвания и/или участие в проекти.	5	ССА Научни организации Аграрни университети	

Мерки и дейности	Бюджетна рамка (лева)	Срок за изпълнение	Резултат	Изпълнение на мерките		Отговорни институции	
				Индикатор	Целева стойност	Водеща	Партньор
<p>М 4.7 <i>Въвеждане на биологични продукти в детските градини, детски ясли и детски кухни чрез осигуряване на допълнителни средства на общините</i></p>	<p><u>Източник:</u> НБ</p>	2030 г.	<p>Включване на биологичните продукти като задължителен елемент от <i>веригата на предлагане на храни в детски градини, ясли и детски кухни</i></p>	<p>1. Проучени възможности за въвеждане на местни (български) биологични продукти в детските градини, детски ясли и детски кухни, бр.</p> <p>2. Извършен анализ на потреблението на хранителни продукти по категории, анализ на разходите за храна, установяване на необходимостта от увеличаване на бюджетите на общините, бр.</p> <p>3. Стартиране на пилотен проект, бр.</p>	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>	<p>МЗ</p> <p>Общини</p> <p>МЗХ</p>	<p>Детските градини</p> <p>Детски ясли</p> <p>Детски кухни</p>
<p>М 4.8 <i>Промотиране предлагането на регионалните традиционни и местните традиционни продукти</i></p>	<p>500 000</p> <p><u>Източник:</u> НБ ЕЗФРСР чрез СПРЗСР</p>	2030 г.	<p><i>Повишена информираност на потребителите на храни</i></p>	<p>Брой реализирани инициативи</p>	10	<p>МЗХ</p>	<p>Общини</p> <p>НПО</p> <p>Местни инициативни групи</p>

Мерки и дейности	Бюджетна рамка (лева)	Срок за изпълнение	Резултат	Изпълнение на мерките		Отговорни институции	
				Индикатор	Целева стойност	Водеща	Партньор
<p>М 4.9 Въвеждане на „зелени критерии“ при провеждане на обществени поръчки, свързани с доставка на храни</p>	<p><u>Източник:</u> НБ</p>	2025 г.	<p>Насърчаване потреблението/консумацията на здравословна и чиста храна</p>	<p>Актуализирана нормативна рамка, отнасяща се за обществени поръчки, свързани с доставка на храни</p>	1	АОП	МЗХ
Стратегическа цел 5: Намаляване на загубите и разхищението на храни / Reducing food loss and waste							
<p>М 5.1 Използване на доброволни споразумения под формата на платформа за координирани действия за предотвратяване и намаляване на загубите на храни</p>	<p><u>Източник:</u> НБ</p>	2025 г.	<p>1. Намаляване на загубите на храни с 25% до 2026 г. и редуциране на загубите до постигане на заложените цели – до 2030 г. г.</p>	<p>1. Изготвен и приет документ за функционирането на Националната платформа относно загубите на храни, бр.</p>	1	МЗХ	Браншови организации
<p>М 5.2 Популяризиране прилагането на добри практики сред производителите на храни, свързани с предотвратяване на загубите на храни</p>	<p><u>Източник:</u> НБ</p>	2025 г.	<p>Преразпределяне на излишъка от годни храни за консумация от нуждаещи се лица</p>	<p>Разработено ръководство за добри практики за производители на храни, свързани с предотвратяване на загубите на храни, бр.</p>	1	МЗХ БАБХ	Медийни партньори

Мерки и дейности	Бюджетна рамка (лева)	Срок за изпълнение	Резултат	Изпълнение на мерките		Отговорни институции	
				Индикатор	Целева стойност	Водеща	Партньор
<p>М 5.3 Повишаване на знанията на потребителите относно значението на маркировката за срок на годност (“използвай преди“) или за срок на минимална трайност (“най-добър до“/годен за употреба до края на...“) на различните видове храни</p>	<p>630 000 <u>Източник:</u> НБ</p>	2030 г.	Промяна в поведението и отношението на потребителите към храната	Брой разработени информационни материали	12	МЗХ БАБХ	Медийни партньори
<p>М 5.4 Провеждане на мониторинг на количествата хранителни отпадъци</p>	<p><u>Източник:</u> НБ</p>	2030 г.	<p>1. Намаляване на загубите на храни с 25%</p> <p>2. Функционираща система за мониторинг и оценка на постигнатия напредък</p>	Намаляване на загубите на храни, %	25	НСИ МОСВ	МЗХ
<p>М 5.5 Популяризиране консумацията и употребата на годни плодове и зеленчуци с нестандартен</p>	<p>500 000 <u>Източник:</u> НБ</p>	2030 г.	Промяна в поведението и отношението на потребителите към храната	Брой реализирани инициативи	10	МЗХ БАБХ	Медийни партньори

Мерки и дейности	Бюджетна рамка (лева)	Срок за изпълнение	Резултат	Изпълнение на мерките		Отговорни институции	
				Индикатор	Целева стойност	Водеща	Партньор
(нетипичен) външен вид – форма, размер, цвят.							
Стратегическа цел 6: Борба с измамите с храни по веригата за доставки на храни / Combating food fraud along the food supply chain							
М 6.1 Осигуряване на коректна и проверена информация по цялата логистична верига на производството, транспорта, сигурността на доставките и условията на съхранение на хранителните продукти	4 099 978 <u>Източник:</u> НБ Механизъм за възстановяване и устойчивост чрез НПВУ	2030 г.	Подобрена проследимост и контрол	Функциониращ модул за проследяване „От фермата до трапезата“, част от Електронна информационна система в земеделието, бр.	1	МЗХ БАБХ	Земеделски стопани Потребители на храни Контролни органи
М 6.2 Подобряване на контрола за прилагане на актуалното законодателство, методики и процедури с цел спазване на изискванията за биологичното производство и ефективен контрол	<u>Източник:</u> НБ	2030 г.	Подобрен контрол и реализация на биологично произведени храни	Брой извършени надзорни одити	8	МЗХ БАБХ	Земеделски стопани

Мерки и дейности	Бюджетна рамка (лева)	Срок за изпълнение	Резултат	Изпълнение на мерките		Отговорни институции	
				Индикатор	Целева стойност	Водеща	Партньор
<p>М 6.3 Завишаване на честотата на официалния контрол на обекти за производство, преработка и дистрибуция на храни, осъществяван от БАБХ</p>	<p><u>Източник:</u> НБ</p>	2030 г.	Безопасност на храните	Брой извършени проверки в обекти за производство, търговия на едро и дребно с храни и заведенията за обществено хранене	150 000	БАБХ	Земеделски стопани
<p>М 6.4 Въвеждане на стандарти за качество на биологична храна, браншови стандарти за качество на биологичните продукти.</p>	<p><u>Източник:</u> НБ</p>	2030 г.	Безопасност на храните	Брой стандарти в сектора за качество на биологичните продукти	3	МЗХ БАБХ НПО в сектора Био преработватели	Браншови организации

V. СЪОТВЕТСТВИЕ НА НАЦИОНАЛНАТА ПРОГРАМА ЗА ДЕЙСТВИЕ ЗА ПРИНОС КЪМ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ЦЕЛИТЕ НА СТРАТЕГИЯТА „ОТ ФЕРМАТА ДО ТРАПЕЗАТА“ ДО 2030 Г. С ДРУГИ СТРАТЕГИЧЕСКИ ДОКУМЕНТИ

Анализът на законодателните документи и инструменти помага да се разбере по какъв начин предлаганите мерки в Националната програма, биха могли да повлияят на реализирането и постигнатите ефекти от приложението на самата Стратегия „От фермата до трапезата“. Освен по-доброто разбиране на екологичните проблеми в сектора селско стопанство, анализът може да спомогне за изясняване на начините, по които съществуващите законодателните документи и инструменти (стратегии, планове, програми и доклади) се опитват в синергия да допринесат за разрешаване на тези проблеми.

В табличен вид по-долу са обобщени законодателните документи и инструменти, които имат отношение към Националната програма. В схемата са дадени интеграциите между дефинираните мерки в Националната програма и приоритетите, заложи в други важни законодателни документи и стратегии. В табличен вид по-долу е дадена интеграцията на заложените цели и мерки с други стратегически документи:

Наименование на законодателни документи, стратегии и др. документи	Анотация на документа	Връзка със заложените мерки в Националната програма
Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите: „Европейският зелен пакт“;	<p>В настоящото съобщение се представя Европейски зелен пакт, предназначен за Европейския съюз (ЕС) и неговите граждани. В него се подновява ангажиментът на Комисията за справяне с предизвикателствата, свързани с климата и околната среда – определящата задача на настоящото поколение. Атмосферата се затопля и климатът се изменя с всяка изминала година. От осемте милиона вида на планетата един милион са застрашени от изчезване. Горите и океаните се замърсяват и унищожават.</p> <p>Европейският зелен пакт представлява отговор на тези предизвикателства. Това е нова стратегия за растеж, която има за цел превръщането на ЕС в справедливо и благоденстващо общество с модерна, ресурсно ефективна и конкурентоспособна икономика, в която през 2050 г. няма да има нетни емисии на парникови газове и икономическият растеж не зависи от използването на ресурси</p>	<p>М 1.2 М 2.2 М 2.6 М 3.1 М 3.3 М 3.6 М 4.8 М 4.9 М 5.2 М 6.1</p>

Наименование на законодателни документи, стратегии и др. документи	Анотация на документа	Връзка със заложените мерки в Националната програма
<p>Регламент (ЕС) 2021/1119 на Европейския парламент и на Съвета от 30.06.2021 г. за създаване на рамката за постигане на неутралност по отношение на климата и за изменение на Регламенти (ЕО) №401/2009 и (ЕС) 2018/1999 (Европейски закон за климата);</p>	<p>Изменението на климата представлява екзистенциална заплаха, която изисква още по-голяма амбиция и активизиране на действията в областта на климата от страна на Съюза и на държавите членки. Съюзът е решен да положи повече усилия с цел да се справи с изменението на климата и да осигури изпълнението на Парижкото споразумение, прието по Рамковата конвенция на ООН по изменение на климата (наричано по-нататък „Парижкото споразумение“)(4), като се ръководи от неговите принципи и се опира на най-добрите налични научни познания в контекста на дългосрочната цел на Парижкото споразумение по отношение на температурата.</p>	<p>М 1.1 М 1.2 М 1.3 М 1.4 М 2.1 М 2.2 М 2.5 М2.7 М 3.1 М 4.8 М 4.9</p>
<p>Нов план за действие относно кръговата икономика – За по-чиста и по конкурентоспособна Европа</p>	<p>Разширяването на кръговата икономика, така че освен водещите страни тя да обхване и най-широк кръг от икономически участници, ще осигури решаващ принос за постигане на неутралност по отношение на климата до 2050 г. и отделяне на икономическия растеж от използването на ресурси, като същевременно се гарантира конкурентоспособността на ЕС в дългосрочен план, без да има изоставащи страни.</p> <p>За да осъществи тази амбиция, ЕС трябва да ускори прехода към модел на растеж с възстановяване, чрез който на планетата се връща обратно повече, отколкото се взема, да постигне напредък по отношение на поддържането на потреблението на ресурси в рамките на това, което позволява планетата, и съответно да се стреми</p>	<p>М 1.2 М 1.4 М 3.1 М 4.4 М 4.9 М 5.1 М 5.2</p>

Наименование на законодателни документи, стратегии и др. документи	Анотация на документа	Връзка със заложените мерки в Националната програма
	да намали потреблението и да удвои процента си на кръгово използване на материалите през следващото десетилетие.	
Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите: „Стратегия на Европейския съюз за биологичното разнообразие до 2030 г.“	Биологичното разнообразие е и решаващ фактор за гарантиране на продоволствената сигурност в ЕС и в световен мащаб. Загубата на биологично разнообразие застрашава нашите продоволствени системи, като излага на риск продоволствената и хранителната сигурност. Наред с това биологичното разнообразие е в основата на здравословните режими на хранене и подобрява поминъка на селските райони и производителността в селското стопанство. Така например опрашването при над 75 % от видовете култури в световен мащаб се извършва от животни.	M 1.5 M 1.6 M 1.7 M 2.1 M 3.4 M 4.1 M 4.2 M 4.3 M 4.8 M 4.9 M 6.1 M 6.2 M 6.3 M 6.4
Обща програма на Европейския съюз за действие за околна среда до 2030 г.;	Чрез своята политика в областта на околната среда Европейският съюз (ЕС) подобрява благосъстоянието на европейците от 1972 г. насам. Днес целта на политиката на ЕС в областта на околната среда е да се гарантира, че до 2050 г. ще	M 1.1 M 1.2 M 1.3

Наименование на законодателни документи, стратегии и др. документи	Анотация на документа	Връзка със заложените мерки в Националната програма
	<p>живеем добре в пределите на нашата планета. За да постигне тази цел, ЕС се стреми да премине към икономика с ниски въглеродни емисии, която използва ефективно ресурсите, да опазва биологичното разнообразие и да защитава човешкото здраве чрез законодателство в областта на качеството на въздуха, химикалите, климата, природата, отпадъците и водите. Въпреки че тази политика води до конкретни ползи (например широката мрежа от защитени зони по „Натура 2000“, по-ниски емисии на парникови газове, повишено рециклиране на ресурси и по-чист въздух и вода), прогнозата за европейската околна среда след 20 години очертава по-мрачна картина. При все това, преминаването към устойчивост би могло да донесе редица ползи извън опазването на околната среда – от създаването на работни места и икономическа дейност до благосъстояние и здраве.</p>	<p>М 1.4 М 1.5 М 1.6 М 1.7 М 1.8 М 1.9 М 1.10 М 1.11 М 1.12 М 1.13 М 2.2 М 2.3 М 2.4 М 2.5 М 2.7 М 2.8 М 2.9 М 3.1 М 3.3 М 4.1 М 4.2 М 4.3 М 4.4 М 4.8</p>

Наименование на законодателни документи, стратегии и др. документи	Анотация на документа	Връзка със заложените мерки в Националната програма
		М 4.9 М 5.1 М 5.2 М 5.4 М 6.1 М 6.2
Директива 2000/60/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 23.10.2000 г. за установяване на рамка за действията на Общността в областта на политиката за водите (Рамкова директива за водите) и свързаното с нея законодателство;	Основна цел на настоящата директива е пълното отстраняване на определени приоритетни опасни вещества и допринасяне за задържането на концентрациите им в морската среда близо до фоновите стойности за естествено намиращи се вещества.	М 1.4 М 2.5 М 2.7
Инициатива на ЕС „Хранителни вещества - план за действие за по-добро управление“	Комисията ще изготви план за действие за интегрирано управление на хранителните вещества, за да помогне за намаляване на загубите на хранителни вещества с поне 50%, като същевременно гарантира, че няма да има влошаване на почвеното плодородие. Планът за действие ще допълни плана за действие за нулево замърсяване на въздуха, водата и почвата. Той ще се основава на неотдавнашни, текущи и планирани оценки (като например оценката на Директивата за утайките от отпадъчни води) и преразглеждания на свързаното законодателство (като Директивата за пречистването на градските отпадъчни води и Директивата за промишлените емисии).	М 1.2 М 1.3 М 2.2

Наименование на законодателни документи, стратегии и др. документи	Анотация на документа	Връзка със заложените мерки в Националната програма
Кодекс за поведение на ЕС относно отговорните бизнес и пазарни практики в областта на храните	Целта на този кодекс е да се обедини около общ стремеж към устойчиви хранителни системи, като прикани предприятията от всякакъв мащаб, които се занимават с производство, търговия, преработка, промоция, дистрибуция и сервиране на храни, както и всички други заинтересовани страни от хранителната система, да се присъединят към тази обща програма и да допринесат с конкретни действия за постигане на заложените в нея цели.	<p>М 3.2</p> <p>М 3.4</p> <p>М 4.6</p> <p>М 5.3</p> <p>М 5.5</p> <p>М 6.2</p> <p>М 6.3</p> <p>М 6.4</p>
Стратегия за биоикономика на ЕС	<p>Биоикономиката обхваща всички сектори и системи, които разчитат на биологични ресурси (животни, растения, микроорганизми и производна биомаса, включително органични отпадъци), техните функции и принципи. Тя включва и свързва: сухоземните и морските екосистеми и услугите, които те предоставят; всички първични производства, сектори, които използват и произвеждат биологични ресурси (селско стопанство, горско стопанство, рибарство и аквакултури); и всички икономически и промишлени сектори, които използват биологични ресурси и процеси за производство на храни, фуражи, продукти на биологична основа, енергия и услуги. За да бъде успешна, европейската биоикономика трябва да има в основата си устойчивост и кръговрат. Това ще стимулира обновяването на нашите индустрии, модернизацията на нашите системи за първично производство, опазването на околната среда и ще увеличи биоразнообразието.</p> <p>Актуализацията на Стратегията за биоикономиката от 2018 г. има за цел да ускори внедряването на устойчива европейска биоикономика</p>	<p>М 1.12</p> <p>М 1.13</p> <p>М 2.2</p> <p>М 2.6</p> <p>М 2.7</p> <p>М 2.9</p> <p>М 3.1</p> <p>М 3.5</p> <p>М 4.9</p> <p>М 5.1</p> <p>М 5.2</p> <p>М 5.4</p>

Наименование на законодателни документи, стратегии и др. документи	Анотация на документа	Връзка със заложените мерки в Националната програма
	<p>да допринесе за постигането на Целите за устойчиво развитие (ЦУР), и да спомогне за изпълнението на целите на Парижкото споразумение.</p> <p>Тя отговаря и на новите приоритети на европейската политика, като например обновената стратегия за индустриална политика, Планът за действие за кръговата икономика и Съобщението за ускоряване на иновациите в областта на чистата енергия, като всички те подчертават значението на устойчивата кръгова биоикономика за постигане на своите цели.</p> <p>Свързаният с това план за действие формулира 14 конкретни мерки, които стартират през 2019 г. Те се основават на три ключови приоритета: Укрепване и увеличаване на мащаба на секторите, основани на биотехнологии, отключване на инвестициите и пазарите; бързо разгръщане на местната биоикономика в цяла Европа; Разбиране на екологичните граници на биоикономиката.</p>	
Националната програма за развитие България 2030 г.	Националната програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030 г. е рамков стратегически документ от най-висок порядък в йерархията на националните програмни документи, детерминиращ визията и общите цели на политиките за развитие във всички сектори на държавното управление, включително техните териториални измерения. Документът определя три стратегически цели, за чието изпълнение групира правителствените намерения в пет области (оси) на развитие и издига 13 национални приоритета. В документа подробно се описват областите на въздействие, които ще бъдат обект на целенасочени интервенции до 2030 г., подредени по приоритети и под приоритети и съпътствани от индикатори за	<p>М 1.2</p> <p>М 1.6</p> <p>М 1.12</p> <p>М 2.6</p> <p>М 2.8</p> <p>М 2.9</p> <p>М 3.1</p> <p>М 3.3</p> <p>М 3.4</p>

Наименование на законодателни документи, стратегии и др. документи	Анотация на документа	Връзка със заложените мерки в Националната програма
	<p>резултат, индикативен финансов ресурс, източници на финансиране и съотносими Цели за развитие на ООН. В допълнение е представена предварителна оценка на въздействието върху основни макроикономически индикатори от изпълнението на заложените интервенции, както и механизъм за наблюдение и контрол на изпълнението на стратегическия документ.</p>	<p>М 3.5 М 3.6 М 4.2 М 4.3 М 4.4 М 4.6 М 4.7 М 4.8 М 6.1 М 6.2 М 6.3 М 6.4</p>
<p>Национален план за възстановяване и устойчивост на Република България</p>	<p>Планът за възстановяване превръща огромното предизвикателство, пред което сме изправени, във възможност не само чрез оказването на подкрепа за възстановяването, но и чрез инвестиране в нашето бъдеще: Европейската зелена сделка и цифровизацията ще стимулират заетостта и растежа, устойчивостта на нашите общества и доброто състояние на околната ни среда.</p> <p>Планът за възстановяване и устойчивост представя вижданията на правителството и обществото за начина, по който трябва да бъдат адресирани структурни проблеми в икономиката. Планът предвижда комплекс от реформи и инвестиции, които осигуряват необходимото ниво на съгласуваност с успоредно</p>	<p>Всички мерки от Програмата</p>

Наименование на законодателни документи, стратегии и др. документи	Анотация на документа	Връзка със заложените мерки в Националната програма
	<p>планираните мерки в рамките на Кохезионната политика на ЕС – както по линия на допълнителното финансиране за програмния период 2014-2020 г. (REACT EU), така и в пакета от стратегически документи за следващия програмен период. Допълнителните усилия за преход към неутрална по отношение на климата икономика в контекста на амбициозните цели на Европейския зелен пакт, които ще бъдат финансирани през Механизма за справедлив преход на базата на Планове за справедлив преход, също следва да бъдат взети предвид.</p>	
<p>Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2023-2027 г.</p>	<p>Стратегическият план за развитие на земеделието и селските райони в България ще подкрепи устойчивото развитие на земеделието, ще допринесе за подобряването на селскостопанските доходи, ще подпомогне подобряването на конкурентоспособността и устойчивост на климата и пазарните рискове на фермите и ефективността на управлението. Позицията на земеделските производители на пазара ще бъде засилена, което ще им позволи да използват напълно своя потенциал. Въвеждат се стимули за младите земеделски стопани, с цел подобряване на техния професионален потенциал и увеличаване броя на младите фермери в земеделския сектор. Общата селскостопанска политика ще насърчава устойчиви земеделски практики, които са насочени към справяне с климатичните изменения и опазване на околната среда. Предвиден е значителен принос към опазването на природните ресурси като вода, почва и въздух, включително чрез насърчаване на инвестиции насочени към компонентите на околната среда. При избора на интервенции в пълна степен са адресирани нуждите на сектора, като Стратегическият план е структуриран около изведените</p>	<p>Всички мерки от Програмата, включени в стратегическа цел 1 и стратегическа цел 2</p>

Наименование на законодателни документи, стратегии и др. документи	Анотация на документа	Връзка със заложените мерки в Националната програма
	<p>девет специфични цели, включително междусекторната цел на Съюза. При структурирането на плана са разработени интервенции за директно подпомагане на земеделските стопани, включително обвързано с производството подпомагане и еко-схеми, насочени към опазване на компонентите на околната среда. Насочена е подкрепа чрез специални правила за секторите „Пчеларство“, „Мляко и млечни продукти“ и Лозаро-винарски сектор, за осъществяване на инвестиционни и неинвестиционни дейности.</p>	
<p>Национална стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие до 2030 г.</p>	<p>Структурата на документа е следната: Глава 1 очертава рисковете от изменението на климата и уязвимостта на икономическите сектори (селско стопанство, горско стопанство, биологично разнообразие и екосистеми (БРИЕС), води, енергетика, транспорт, градска среда, здравеопазване, туризъм и управление на риска от бедствия, считано за междусекторна тема), както и междусекторни взаимоотношения по отношение на тези рискове и уязвимости и макроикономическите последици от изменението на климата. В Глава 2 са разгледани политиката и институционалният контекст на АИК по отношение на осведомеността и знанията на заинтересованите страни, правните и институционални рамки, текущите действия и пропуските и пречките, възпрепятстващи АИК. Като основа за разработването на стратегическите цели и действия на АИК, Глава 3 представя анализи на политическите, икономически, социални и технологични аспекти (PEST), на силни страни, слаби страни, възможности и заплахи (SWOT), както и водещи принципи за изпълнение на стратегията. Глава 4 разработва стратегическите цели, възможностите и</p>	<p>М 1.1 М 1.2 М 1.3 М 1.5 М 1.6 М 1.7 М 1.8 М 1.9 М 1.10 М 1.11 М 1.12 М 1.13 М 2.1 М 2.7</p>

Наименование на законодателни документи, стратегии и др. документи	Анотация на документа	Връзка със заложените мерки в Националната програма
	<p>приоритетите за адаптиране, представя основните констатации от анализа на разходите и ползите от прилагането на мерки за адаптиране и разглежда междусекторните въпроси и финансови ресурси. Националната Програма и Планът за действие са разработени в Глава 5, включително оперативните цели и конкретните действия. Глава 6 представя заключенията за това, което предстои да бъде извършено в изпълнение на Стратегията и Плана за действие и включва предложените мерки за мониторинг и докладване.</p>	
<p>Интегриран план в областта на енергетиката и климата на Република България 2021–2030 г.</p>	<p>Настоящият Интегриран план е изготвен в съответствие с изискванията на Регламент (ЕС) 2018/1999 и отразява всички препоръки на ЕК по проекта на Интегриран план. С ИНПЕК се определят основните цели и мерки за осъществяване на националните политики в областта на енергетиката и климата, в контекста на европейското законодателство, принципи и приоритети за развитие на енергетиката.</p> <p>Основните цели, заложи в ИНПЕК са:</p> <ul style="list-style-type: none"> • стимулиране на нисковъглеродно развитие на икономиката; • развитие на конкурентоспособна и сигурна енергетика; • намаляване зависимостта от внос на горива и енергия; • гарантиране на енергия на достъпни цени за всички потребители. <p>Националните приоритети в областта на енергетиката могат да бъдат обобщени, както следва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • повишаване на енергийната сигурност и диверсификация на доставките на енергийни ресурси; • развитие на интегриран и конкурентен енергиен пазар; 	<p>М 1.1 М 1.2 М 1.3 М 2.6</p>

Наименование на законодателни документи, стратегии и др. документи	Анотация на документа	Връзка със заложените мерки в Националната програма
	<ul style="list-style-type: none"> • използване и развитие на енергията от ВИ, съобразно наличния ресурс, капацитета на мрежите и националните специфики; • повишаване на енергийната ефективност чрез развитие и прилагане на нови технологии за постигане на модерна и устойчива енергетика 	
Национална програма за контрол на замърсяването на въздуха 2020-2030 г.	Основната цел на Националната програма за контрол на замърсяването на въздуха е да изпълни задълженията за намаляване на емисиите спрямо 2005 г. според разпоредбите на Директива (ЕС) 2016/2284, което да доведе до постепенно постигане на нива на КАВ, които не водят до значителни отрицателни въздействия и рискове за човешкото здраве и за околната среда. В член 1 и в приложение II към Директива (ЕС) 2016/2284 са определени задълженията за намаляване на емисиите за 2020 г. и 2030 г. г., които се отнасят до годишните антропогенни емисии на всяка държава-членка на серен диоксид (SO ₂), азотни оксиди (NO _x), неметанови летливи органични съединения (НМЛОС), амоняк (NH ₃) и фини прахови частици (ФПЧ _{2.5}).	<p>М 1.1 М 1.2 М 1.3 М 1.11 М 5.3</p>
Национална програма за намаляване на общите годишни емисии на серен диоксид, азотни оксиди, летливи органични съединения и амоняк в атмосферния въздух	Националната програма за намаляване на общите годишни емисии на серен диоксид (SO ₂), азотни оксиди (NO _x), летливи органични съединения (ЛОС) и амоняк (NH ₃) в атмосферния въздух, наричана по-нататък само “Национална програма” се приема на основание чл.10а от Закона за чистотата на атмосферния въздух (ЗЧАВ). С нея се осигурява прилагането на Директива 2001/81/ЕС за националните тавани за атмосферните емисии на SO ₂ , NO _x , ЛОС и NH ₃ , в съответствие с поетите от страната преговорни ангажименти към ЕС, съгласно Преговорната позиция на Р България по глава 22 “Околна среда” от законодателството на Общността (Допълнителна информация CONF-BG 02/03 към Преговорна позиция CONF-BG 13/01, допълнена съгласно CONF-BG 64/01).	<p>М 1.1 М 1.2 М 1.3 М 2.2 М 6.1 М 6.3</p>

Наименование на законодателни документи, стратегии и др. документи	Анотация на документа	Връзка със заложените мерки в Националната програма
<p>Национална програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване функциите на почвите 2020-2030 г.</p>	<p>Целта на Националната програма е опазване на почвените ресурси и тяхното устойчиво ползване, както и прилагане на добри практики за предотвратяване увреждането на почвите.</p> <p>Национална програма (2020 – 2030 г.) е програмен документ с дефинирани цели, приоритети и мерки за практическо приложение на държавната политика за опазване на почвените ресурси на национално, регионално и местно ниво.</p> <p>Политиката за опазване на почвите в България се основава на следните принципи:</p> <ul style="list-style-type: none"> - екосистемен и интегриран подход; - устойчиво ползване на почвите; - превантивен контрол за предотвратяване или ограничаване увреждането на почвите и на техните функции; - прилагане на добри практики при ползването на почвите; - замърсителят плаща за причинените вреди; - информираност на обществеността за екологичните и икономическите ползи от опазването на почвите от увреждане и мерките за опазването им. 	<p>М 1.3 М 1.6 М 1.7 М 2.2 М 2.7 М 2.8</p>
<p>Стратегия за преход към кръгова икономика 2022-2027 г.</p>	<p>Стратегията за преход към кръгова икономика е съобразена и с пакета от мерки на Европейската комисия, насочени към стимулиране на прехода към кръгова икономика като двигател за глобална конкурентоспособност и устойчив икономически растеж. По този начин настоящият документ се явява част от пакета мерки на правителството на Република България за преход към кръгова икономика на национално ниво. Стратегията е със срок на изпълнение 2022-2027 г.</p> <p>Кръговата икономика е модел, насочен към удължаване на жизнения цикъл на продуктите. На практика това означава възможно най-дълго споделено ползване,</p>	<p>М 2.4 М 3.1 М 3.5 М 4.4</p>

<p>Наименование на законодателни документи, стратегии и др. документи</p>	<p>Анотация на документа</p>	<p>Връзка със заложените мерки в Националната програма</p>
	<p>заемане, повторно използване, поправка и рециклиране на съществуващи материали и продукти. Когато един продукт достигне края на живота си, материалите, от които той е съставен, продължават да се ползват по друг начин. Така се намалява до минимум образуването на отпадъци.</p>	

VI. МЕХАНИЗЪМ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ, ОТЧИТАНЕ И КОНТРОЛ ВЪРХУ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПРОГРАМАТА

За всеки стратегически документ е важно не само да бъде разработен като се спазва методологията на стратегическото планиране, но и да бъде реализиран съобразно предварително поставените цели, срокове и ресурси. Поради това наблюдението и оценката на изпълнението на програмни документи са ключови етапи от цялостния процес на планиране, с оглед навременно предприемане на действия за преодоляване на възникващи проблеми при реализацията на мерките и постигане на програмните цели, а при необходимост - предприемане на действия за актуализация.

Националната програма следва да бъде реализирана съобразно поставените цели, срокове и ресурси. Този процес съдържа три много важни етапа:

- A.** Идентифициране на заинтересованите страни и институции, които си сътрудничат за изпълнение на поставените цели
- B.** Изграждане на система за наблюдение и оценка на изпълнението на Националната програма
- C.** Оценка на резултатите и актуализация на програмата

Идентифициране на заинтересованите страни и институции, които си сътрудничат за изпълнение на поставените цели

Заинтересовани страни в процеса се идентифицират като организации с пряк интерес в реализирането на Националната програма. Заинтересованите страни са субекти, които имат какво да спечелят или загубят в резултат от реализирането на Националната програма. Те могат да бъдат организация, група, отдел, структура, мрежа или индивидуално лице. Тези субекти формират организация - група с общи

интереси (цели), които са засегнати от политиките, заложи в Националната програма. Тези групи притежават информация, ресурси и опит, необходими за формулирането и прилагането на стратегия за налагане на Националната програма и могат да предложат изпълнение на различни алтернативи. Най-общо заинтересованите страни са следните:

- Научни институции и организации: Селскостопанска академия и нейните структурни звена, АУ-Пловдив, ТрУ-Стара Загора, УХТ, СУ, ЛТУ, ИГ към БАН, институти към БАН, технологични центрове, центрове за компетентност и центрове за иновации
- Образователни и консултантски организации: професионални гимназии по земеделие, горско и ловно стопанство и дървопреработване, Националната служба за съвети в земеделието и регионалните ѝ звена, обучителни центрове, бизнес центрове и инкубатори на регионално и местно ниво
- Представители на бизнеса: земеделски и горски стопани, производители и преработватели в аграрния сектор, горите и рибарството
- Организации на производители, асоциации, междубраншови организации в земеделието, горския сектор и сектора на рибарството
- НПО и граждански организации, които работят на национално, регионално и местно ниво, с екологична, социална и икономическа насоченост – регионални агенции за развитие, бизнес центрове
- Министерство: МЗХ, МОСВ, МЕ, МИ, МРРБ
- Второстепенни разпоредители с бюджет към министерствата: БАБХ, НССЗ, ИАГ, АУЕР, ДФЗ-РА, ИАОС, НАПОО, НАОА, ИАРА и др.

Изграждане на система за наблюдение и оценка на изпълнението на Националната програма

Наблюдението и оценката на изпълнението на Програмата представляват ключови етапи от

цялостния процес на планиране. Схемата за организация, наблюдение и отчитане изпълнението на плана за действие е процес на събиране и анализиране на информация за текущите и целеви индикатори, свързан с изпълнението на мерките. Министерство на земеделието и храните е институцията, която е отговорна за наблюдението и оценката на Програмата.

Системата за отчет и контрол представлява процес на наблюдение /мониторинг/ и събиране и анализиране на информация, свързана с изпълнението на мерките от дадена програма. От съществено значение е да се гарантира, че информацията е събрана по един организиран и планиран начин и през редовни интервали. Осъществяването на контрол за изпълнение на програмните мерки и достигане целите на програмата означава да има определени органи, пред които се отчита това изпълнение и които имат компетенциите да одобряват коригиращи действия при необходимост от актуализация на програмата.

Системата за оценка на резултатите от изпълнението на дадена програма и актуализацията ѝ при необходимост, включва действия, които да осигурят, необходимата информация за междинни и окончателна оценки на степента на изпълнение на целите на дадена програма, както и механизъм за анализ на причините за проблеми при изпълнението им и за актуализация на програмата при необходимост. Разграничението на двете системи е по-скоро условно, тъй като те се прилагат взаимнообвързано и координирано.

Системата за отчет и контрол на изпълнението на Националната програма представлява система на текущо наблюдение (мониторинг) чрез събиране на информация за изпълнението на отделните мерки, заложен в програмата и отчет за степента на тяхното изпълнение. За всяка една от мерките в отделните програми са посочени очаквани

резултати от изпълнението и, както и индикатори за текущо и изпълнение и целеви индикатори за мярката. Именно за посочените резултати и конкретно определени индикатори ще се събира необходимата информация в рамките на системата за отчет и контрол на изпълнението на Програмата. В допълнение към изпълнението на текущите и целевите индикатори за всяка мярка ще се наблюдава и спазването на предвидения график и степента на изразходване на ресурсите за всяка от мерките.

Информация за напредъка по изпълнението на мерките от Програмата ще се събира от съответните институции и организации, които са посочени като водещи, отговорни, за изпълнението на съответната мярка.

Информацията, свързана с текущото наблюдение на изпълнението на всички мерки от Програмата ще се събира и обобщава на годишна база от отговорните институции. За целите на системата за отчет и контрол на изпълнението на мерките от Програмата, МЗХ ежегодно ще систематизира и обобщава в доклад напредъка по изпълнение на мерките. Целесъобразно е МЗХ ежегодно да изпраща писмо до водещите органи за изпълнение на отделните мерки институции и организации, в което да им се съобщават сроковете и формата за предоставяне на необходимата отчетна информация.

Оценка на резултатите и актуализация на програмата

Напредъкът по изпълнение на Националната програма ще се извършва въз основа на **Тригодишни планове за действие и тяхната ежегодна актуализация.**

Плановете за действие ще отразяват финансовите ресурси от фондовете на ЕС, национарния бюджет и други възможности за финансиране, и ще включват детайлно разписани дейности в рамките на заложените мерки и целеви индикатори към тях.

Отчетените стойности за съответната година ще се регистрират като текущи стойности за конкретния индикатор. Изпълнението на целите на Програмата ще се оценява чрез достигане на стойностите на заложените целеви индикатори.

Информацията за показателите по отделните мерки ще се събира от компетентните органи и отговорните институции. Под формата на ежегодни отчети, компетентните органи и отговорните институции ще представят на МЗХ необходимата информация за анализ и оценка на тенденциите, напредъка и степента на постигане на целите на Програмата съгласно своята компетенция.

Още в началния етап на изпълнението на Програмата, МЗХ ще изготви график за изготвяне

на Тригодишните планове за действие и ежегодната им актуализация. Същевременно ще се изисква синхронизиране на информацията, подавана от ведомствата в рамките на бюджетната процедура с данните, подавани при изготвянето на Тригодишните планове за действие по отношение на осигурения финансов ресурс за изпълнение по включените мерки към всяка една от стратегическите цели.

Необходимост от актуализацията на Програмата може да възникне основно поради въздействието на "външни" фактори като промени в изискванията на европейското и българското законодателство, които налагат промяна в заложените стратегически цели на Програмата и в съответните програмни мерки.

VII. ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ

- Годишен доклад за състоянието и развитието на земеделието (Аграрен доклад)
- БАНСИК
- Директива 2000/60/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 23.10.2000 г. за установяване на рамка за действията на Общността в областта на политиката за водите (Рамкова директива за водите) и свързаното с нея законодателство
- Интегриран план в областта на енергетиката и климата на Република България 2021–2030 г.
- Национален доклад за състоянието и опазване на околната среда 2022г.
- Националната програма за развитие България 2030 г.
- Национален план за възстановяване и устойчивост на Република България
- Национална стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие до 2030 г.
- Национална програма за контрол на замърсяването на въздуха 2020-2030 г.
- Национална програма за намаляване на общите годишни емисии на серен диоксид, азотни оксиди, летливи органични съединения и амоняк в атмосферния въздух;
- Национална рамка за приоритетни действия за Натура 2000 за периода 2021-2027 г.
- Национална програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване функциите на почвите 2020-2030 г.
- Нов план за действие относно кръговата икономика – За по-чиста и по-конкурентоспособна Европа
- Обща програма на Европейския съюз за действие за околна среда до 2030 г. г.
- Регламент (ЕС) 2021/1119 на Европейския парламент и на Съвета от 30.06.2021 г. за създаване на рамката за постигане на неутралност по отношение на климата и за изменение на Регламенти (ЕО) №401/2009 и (ЕС) 2018/1999 (Европейски закон за климата);
- Стратегия за преход към кръгова икономика 2022-2027 г.
- Стратегия „От фермата до трапезата“
- Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2023-2027 г.
- Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите: „Европейският зелен пакт“
- Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите: „Стратегия „От фермата до трапезата“ за справедлива, здравословна и екологосъобразна продоволствена система“
- Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите: „Стратегия на Европейския съюз за биологичното разнообразие до 2030 г. “
- <https://ourworldindata.org/greenhouse-gas-emissions#annual-greenhouse-gas-emissions-how-much-do-we-emit-each-year>
- https://food.ec.europa.eu/system/files/2019-03/pesticides_sup_nap_bgr_en.pdf
- https://food.ec.europa.eu/plants/pesticides/sustainable-use-pesticides/harmonised-risk-indicators/trends-eu_en
- https://bfsa.egov.bg/wps/wcm/connect/bfsa.egov.bg/19113/763941e0-e0f6-45c8-ae56-c37d2e6c1b82/03_NPD_pesticidi_EO+final_06082020.pdf?MOD=AJPERES&CVID=ohitszC
- Емисии на парникови газове – ИАОС (government.bg)